

Predlog

**Mapa puta za implementaciju Sistema trgovine emisijama Evropske
unije u Crnoj Gori po pristupanju Evropskoj uniji**

jul 2026.

Sadržaj

<u>Cilj i struktura mape puta</u>	3
<u>Zakonodavni okvir EU ETS-a</u>	4
<u>Nacionalni pravni okvir ETS-a u Crnoj Gori</u>	8
<u>Dio 1: Tabela usklađenosti sa Direktivom EU ETS – utvrđeni nedostaci u transpoziciji</u>	10
<u>Dio 2: Preostale obaveze izvan prenošenja Direktive EU ETS, a koje Crna Gora mora ispuniti prije uključivanja u EU ETS</u>	31
<u>Prilog I: Ključni elementi ETS-a – status prenošenja pravne tekovine EU ETS-a u Crnoj Gori</u>	34
1. <u>Institucionalni okvir</u>	34
2. <u>Obuhvat ETS-a</u>	37
3. <u>Praćenje, izvještavanje, verifikacija i akreditacija (MRVA)</u>	39
4. <u>Usklađenost i sprovođenje</u>	44
5. <u>Određivanje gornje granice</u>	46
6. <u>Izdavanje dozvola za emisije gasova staklene bašte</u>	47
7. <u>Dodjela emisijskih dozvola</u>	48
8. <u>Korišćenje prihoda iz ETS-a</u>	51
9. <u>Nadzor tržišta</u>	52
10. <u>ETS infrastruktura</u>	54
<u>Prilog II: Zakonodavne procedure u Crnoj Gori</u>	57
<u>Prilog III: Spisak referenci i pravnih akata</u>	60

Cilj i struktura mape puta

Cilj ove mape puta je da predstavi planirani vremenski okvir i mjere kojima će Crna Gora obezbijediti kontinuirano usklađivanje sa pravnom tekovinom Evropske unije koja se odnosi na Sistem trgovine emisijama (EU ETS) do pristupanja Evropskoj uniji. Mapa puta pokazuje spremnost Crne Gore da od dana pristupanja preuzme obaveze koje proizlaze iz članstva u Evropskoj uniji u oblasti EU ETS-a. Ona predstavlja detaljan plan za transpoziciju svih preostalih odredaba Direktive EU ETS i primjenu sekundarnog zakonodavstva EU ETS-a.

Ovaj dokument daje indikativni vremenski okvir za završetak transpozicije svih preostalih odredaba Direktive EU ETS, kao i ostalih djelova pravne tekovine relevantne za EU ETS, kako bi Crna Gora bila spremna da se od dana pristupanja uključi u Sistem trgovine emisijama Evropske unije.

Mapa puta podijeljena je u dva glavna dijela:

- **Dio 1:** Tabela usklađenosti sa Direktivom EU ETS - utvrđeni nedostaci u transpoziciji i vremenski okvir za njihovo otklanjanje.
- **Dio 2:** Preostale obaveze koje prevazilaze transpoziciju Direktive EU ETS, a koje Crna Gora treba da ispuni prije pristupanja Sistemu trgovine emisijama Evropske unije.

Mapu puta dopunjuju tri priloga:

- **Prilog I:** Ključni elementi ETS-a – stanje transpozicije pravne tekovine EU ETS-a u Crnoj Gori.
- **Prilog II:** Zakonodavni postupci u Crnoj Gori – donošenje i izmjene primarnog i sekundarnog zakonodavstva koje treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja vremenskog okvira za sprovođenje aktivnosti neophodnih za obezbjeđivanje potpune transpozicije pravne tekovine EU ETS-a.
- **Prilog III.** Spisak referenci i pravnih akata.

Prilog I sadrži **detaljnu procjenu stanja** transpozicije pravne tekovine EU ETS-a u Crnoj Gori, na osnovu koje je izrađena ova mapa puta. Strukturiran je prema ključnim elementima EU ETS:

- Institucionalni okvir,
- Obuhvat ETS-a,
- Praćenje, izvještavanje, verifikacija i akreditacija (MRVA), kao i MRV u pomorskom saobraćaju,
- Izdavanje dozvola i dodjela emisionih kredita,
- Utvrđivanje ukupne količine emisionih kredita,
- Usklađenost i sprovođenje,
- Korišćenje prihoda,
- Infrastruktura ETS-a i
- Nadzor nad tržištem.

Detaljne tabele usklađenosti već su pripremljene za akte EU ETS-a koji su transponovani u nacionalno zakonodavstvo, dok će za akte i odredbe koji još nijesu transponovani detaljne tabele usklađenosti biti pripremljene zajedno sa nacrtima nacionalnih propisa kojima će se izvršiti transpozicija odgovarajućih djelova pravne tekovine Evropske unije. Te tabele mogu se, na zahtjev, ponovo dostaviti Evropskoj komisiji.

Prilog II sadrži detaljno objašnjenje svake faze zakonodavnog postupka za donošenje zakona i podzakonskih akata u Crnoj Gori, uz navođenje rokova potrebnih za obezbjeđivanje potpune usklađenosti sa pravnom tekovinom EU ETS-a prije planiranog datuma pristupanja Evropskoj uniji. Ti rokovi uzeti su u obzir prilikom utvrđivanja indikativnih vremenskih okvira sadržanih u ovoj mapi puta.

Nakon što Evropska komisija razmotri priloge, oni mogu biti izdvojeni iz mape puta i ažurirani kao prateći dokumenti.

Ova mapa puta predstavlja dinamičan dokument čija je svrha da, do dana pristupanja Evropskoj uniji, služi kao instrument za redovno informisanje Evropske komisije o postepenom ispunjavanju zakonodavnih aktivnosti predviđenih ovim dokumentom

Vremenski okvir

Vremenski okvir predviđen ovom mapom puta odnosi se na period od juna 2026. godine do planiranog pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2028. godine.

Zakonodavni okvir EU ETS-a

EU ETS je uspostavljen 2005. godine donošenjem Direktive 2003/87/EZ (Direktiva EU ETS), koja je od tada više puta mijenjana i dopunjavana. Sistem EU ETS sastoji se od više međusobno povezanih komponenti, od kojih se neke razvijaju i uređuju na nivou Evropske unije, dok se druge sprovode na nacionalnom nivou. Pored toga, brojne uredbe, delegirani akti i akti za sprovođenje utvrđuju obuhvat EU ETS-a i uređuju njegove ključne elemente. Države članice Evropske unije dužne su da prenesu Direktivu EU ETS u nacionalno zakonodavstvo i uspostave nacionalni institucionalni okvir za funkcionisanje sistema. To uključuje određivanje nadležnog tijela, izdavanje dozvola za emisije gasova sa efektom staklene bašte, odobravanje planova praćenja i izvještaja o emisijama, imenovanje nacionalnog akreditacionog tijela, uspostavljanje pravila za usklađenost i sprovođenje propisa, kao i definisanje načina korišćenja prihoda ostvarenih od određivanja cijene ugljenika. Za razliku od Direktive EU ETS, uredbe Evropske unije, kao i delegirani akti i akti za sprovođenje, neposredno se primjenjuju u državama članicama i ne zahtijevaju transpoziciju.

Obuhvat EU ETS-a proširen je od januara 2024. godine na emisije CO₂ iz pomorskog saobraćaja, dok će emisije CH₄ (metana) i N₂O (azot-suboksida) biti obuhvaćene sistemom od 2026. godine.

Revizijom Direktive EU ETS iz 2023. godine sistem je usklađen sa ciljem Evropske unije da postigne klimatsku neutralnost. U okviru te reforme uvedeno je postepeno ukidanje besplatne dodjele emisionih kredita u periodu od 2026. do 2034. godine, uporedo sa postepenom primjenom

Mehanizma za prilagođavanje ugljenika na granicama (CBAM) u skladu sa Uredbom EU o CBAM-u. Istovremeno je uspostavljen novi, odvojeni sistem trgovine emisijama (ETS2) za drumski saobraćaj, zgrade i goriva koja se koriste u industriji. Iako je početak obaveze predaje emisioh kredita prvobitno bio planiran za 2027. godinu, on je odložen za 2028. godinu. Takođe je uspostavljen Socijalni klimatski fond.

Posljednje izmjene Direktive EU ETS iz 2024. godine, uvedene Uredbom (EU) 2024/795, neposredno se primjenjuju u državama članicama Evropske unije i usklađuju Inovacioni fond EU ETS-a sa novom Platformom za strateške tehnologije za Evropu (STEP). Stoga ove izmjene ne stvaraju obaveze koje bi Crna Gora trebalo da transponuje u nacionalno zakonodavstvo prije pristupanja Evropskoj uniji.

U trenutku pristupanja Evropskoj uniji očekuje se da će Crna Gora u potpunosti transponovati posljednju verziju Direktive EU ETS. Pored Direktive EU ETS, Crna Gora će biti dužna da primjenjuje i niz uredbi Evropske unije koje se neposredno primjenjuju u državama članicama. Prije pristupanja, i Direktiva EU ETS i uredbi Evropske unije potrebno je prenijeti u nacionalno zakonodavstvo u najvećoj mogućoj mjeri, odnosno u dijelu u kojem propisuju obaveze za države članice ili operatere na nacionalnom nivou. Međutim, Direktiva EU ETS, kao i sekundarno zakonodavstvo, sadrže i odredbe kojima se utvrđuju nadležnosti Evropske komisije radi obezbjeđivanja dosljedne i koordinisane primjene EU ETS-a. Takve odredbe, kojima se propisuju obaveze institucija Evropske unije, nijesu primjenjive na Crnu Goru i ne mogu biti predmet transpozicije u nacionalno zakonodavstvo.

Ovaj dokument analizira stanje transpozicije u Crnoj Gori i utvrđuje nedostatke u odnosu na sljedeće pravne akte:

- Direktivu 2003/87/EZ (Direktiva EU ETS),
- sekundarno zakonodavstvo koje uređuje praćenje, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju (MRVA):
 - o Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2018/2066 (MRR),
 - o Implementirajuću uredbu Komisije (EU) 2018/2067 (AVR),
- Pomorski MRV – Uredba (EU) 2015/757 o praćenju, izvještavanju i verifikaciji emisija ugljen-dioksida iz pomorskog saobraćaja, kao i sljedeći delegirani akti, uredbi i odluke:
 - Delegirana uredba (EU) 2023/2917,
 - Delegirana uredba (EU) 2023/2849,
 - Delegirana uredba (EU) 2023/2776,
 - Implementirajuća uredba (EU) 2023/2449,
 - Implementirajuća uredba (EU) 2016/1928,
 - Implementirajuća uredba (EU) 2023/2599,
 - Implementirajuća uredba (EU) 2023/2297,
 - Implementirajuća odluka (EU) 2023/2895,

- Implementirajuća odluka (EU) 2024/411
 - zakonodavstvo koje uređuje MRV u vazduhoplovstvu i dopunjuje MRR i AVR:
 - Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/927;
 - Uredba Komisije (EU) 2024/1879.
 - Uredba (EC) No 765/2008 (Uredba o akreditaciji).
- Sekundarno zakonodavstvo koje nije povezano sa MRVA:
 - Besplatna dodjela emisisionih kredita:
 - Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/331 (FAR),
 - Uredba Komisije (EU) 2019/1842 (ALC),
 - Uredba Komisije (EU) 2023/2441,
 - Delegirana odluka Komisije (EU) 2019/708,
 - Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2830 (Uredba o aukcijskoj prodaji),
 - Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/1122 (Uredba o Registru Unije).
- Finansijski mehanizmi i fondovi Evropske unije:
 - Modernizacioni fond,
 - Inovacioni fond,
 - Socijalni klimatski fond,
 - Instrument za oporavak i otpornost (RRF).

Nacionalni pravni okvir ETS-a u Crnoj Gori

Crna Gora je uspostavila nacionalni sistem trgovine emisijama donošenjem Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena 2019. godine. Ovaj zakon stavljen je van snage donošenjem Zakona o klimatskim promjenama 2025. godine. Novi Zakon o klimatskim promjenama izmijenjen je 2026. godine radi daljeg usklađivanja nacionalnog sistema trgovine emisijama sa pravilima Evropske unije koja se odnose na pomorski sektor.

Pored primarnog zakonodavstva, na osnovu Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena iz 2019. godine donijet je i veći broj podzakonskih akata. Uredba o djelatnostima koje emituju gasove sa efektom staklene bašte za koje se izdaje dozvola za emisiju gasova sa efektom staklene bašte (ETS uredba), donijeta na osnovu tog zakona, i dalje je na snazi do donošenja podzakonskih akata na osnovu Zakona o klimatskim promjenama iz 2025. godine, u skladu sa članom 96 stav 3 tog zakona. Nova ETS uredba, pripremljena na osnovu Zakona o klimatskim promjenama iz 2025. godine i kojom će biti stavljen van snage važeća uredba, još nije usvojena. Njeno usvajanje planirano je za jun 2026. godine. Imajući to u vidu, ova mapa puta sadrži upućivanja i na važeću ETS uredbu i na nacrt nove ETS uredbu pripremljen na osnovu Zakona o klimatskim promjenama iz 2025. godine.

Na osnovu novog Zakona o klimatskim promjenama, tokom 2026. godine donijeti su sljedeći podzakonski akti koji uređuju oblast praćenja, izvještavanja, verifikacije i akreditacije (MRVA), a objavljeni su u „Službenom listu Crne Gore“, broj 21/26:

- Pravilnik o obrascu dozvole za emisije gasova sa efektom staklene bašte i načinu vođenja evidencije;
- Pravilnik o bližim uslovima za upravljanje, kontrolu i vođenje evidencije podataka o emisijama gasova sa efektom staklene bašte;
- Pravilnik o sadržaju plana praćenja i metodologiji za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte iz stacionarnih postrojenja, vazduhoplova i regulisanih subjekata;
- Pravilnik o načinu izvještavanja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte;
- Pravilnik o kriterijumima i načinu verifikacije podataka o emisijama gasova sa efektom staklene bašte, kao i o sadržaju i obrascu izvještaja o verifikaciji;
- Pravilnik o bližim uslovima koje mora da ispunjava pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte u pogledu kadra i opreme.

Pored toga, donijeta su i dva pravilnika kojima se uređuje MRV u pomorskom saobraćaju, objavljena u „Službenom listu Crne Gore“, broj 28/26:

- Pravilnik o podacima i metodologiji za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte sa brodova;
- Pravilnik o sadržaju i obrascu izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte sa brodova, metodologiji verifikacije i sadržaju dokumenta o usklađenosti.

Nakon prvog kruga konsultacija sa Evropskom komisijom o ovom paketu zakonodavnih akata, Zakon o klimatskim promjenama izmijenjen je, između ostalog, radi brisanja odredbe o odloženoj primjeni (od dana pristupanja Evropskoj uniji) pojedinih odredaba koje se odnose na pomorski sektor, kao i radi unapređenja pravnog osnova za transpoziciju preostalih delegiranih akata i uredbi Evropske unije.

Nakon usvajanja izmjena Zakona o klimatskim promjenama u maju 2026. godine i nakon drugog kruga konsultacija sa Evropskom komisijom, pripremljena su i objavljena u Službenom listu CG dva nova pravilnika kojima su stavljene van snage prethodne verzije navedenih pravilnika:

- Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti ("Službeni list Crne Gore", br. 092/26 od 30.06.2026),
- Pravilnik o načinu ocjene planova praćenja i verifikacije izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte iz brodova ("Službeni list Crne Gore", br. 091/26 od 29.06.2026).

Dio 1: Tabela usklađenosti sa Direktivom EU ETS – utvrđeni nedostaci u transpoziciji.

Direktiva EU ETS	Odredba nacionalnog zakonodavstva.	Usklađenost	Razlozi	Potrebne aktivnosti	Vremenski okvir	Napomene
Član 3c(6)	-	Nije transponovano	Nije predviđena dodjela emisijih kredita u okviru nacionalnog ETS-a radi pokrivanja razlike u cijeni.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Primjenjuje se od dana pristupanja Evropskoj uniji i potrebno ga je povezati sa pravilima o vidljivosti finansiranja iz prihoda ostvarenih aukcijskom prodajom emisijih kredita u skladu sa članom 30m Direktive EU ETS.
Član 3gb Postepeno uvođenje obaveza za pomorski saobraćaj	-	Nije transponovano	Iako član 47 Zakona o klimatskim promjenama propisuje obavezu predaje emisijih kredita za pomorski saobraćaj, ova odredba, u vezi sa članom 101 istog zakona, primjenjivaće se tek od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, planiranog za 2028. godinu, odnosno nakon isteka perioda postepenog uvođenja obaveza predaje emisijih kredita predviđenog Direktivom EU ETS. Nacionalnim ETS-om nije predviđeno postepeno uvođenje obaveze predaje	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	Puna obaveza predaje emisijih kredita primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Nijesu potrebne dodatne aktivnosti, s obzirom na to da će se odredbe o predaji emisijih kredita za pomorski saobraćaj u potpunosti primjenjivati od dana pristupanja Evropskoj uniji.

			emisionih kredita za pomorski saobraćaj prije pristupanja Evropskoj uniji.			
<p>Član 3(y)</p> <p>Definicija „nadležnog organa”</p> <p>Član 3gf</p> <p>Nadležni organ za brodarsku kompaniju.</p>	-	Nije transponovano	Zakonom je propisana nadležnost nad brodarskim kompanijama registrovanim u Crnoj Gori čiji brodovi uplovljavaju u luke pod jurisdikcijom Crne Gore.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	S obzirom na to da se u okviru nacionalnog ETS-a na pomorski sektor primjenjuju samo obaveze u oblasti praćenja, izvještavanja, verifikacije i akreditacije (MRVA), Crna Gora će morati da izmijeni Zakon o klimatskim promjenama kako bi, od dana pristupanja Evropskoj uniji, odredila nadležni organ odgovoran za administriranje EU ETS-a u odnosu na brodarske kompanije.
<p>Član 3gg</p> <p>Izvještavanje i preispitivanje.</p>	-	Nije transponovano	Nema obaveza za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Obaveze Evropske Komisije
<p>Član 9</p> <p>Ukupna količina emisionih kredita na nivou Unije.</p>	-	Djelimično transponovano	Linearni faktor smanjenja transponovan je važećom ETS uredbom, a biće uređen novom ETS uredbom (čije je usvajanje planirano do juna 2026. godine), pri čemu će se primjenjivati na nacionalne emisione kredite.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama i ETS uredbu te, od dana pristupanja Evropskoj uniji, ukinuti ovlaštenje	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama) Q3 2027 (izmjene ETS uredbe)	Od dana pristupanja Evropskoj uniji neće postojati nacionalno utvrđena gornja granica emisija niti nacionalni linearni faktor smanjenja, s obzirom na to da je član 9 Direktive EU ETS

				Vlade, kao i nacionalno utvrđenu gornju granicu emisija i nacionalni linearni faktor smanjenja.		odredba koja uređuje funkcionisanje tržišta na nivou Evropske unije, prvenstveno upućena Evropskoj komisiji i sistemu EU ETS, a sprovodi se putem odluka Evropske komisije.
Član 9a Prilagođavanje ukupne količine emisijonih kredita na nivou Unije.	-	Nije transponovano	Prilagođavanje ukupne količine emisijonih kredita na nivou Unije primjenjivaće se na Crnu Goru od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Usklađenost će se obezbijediti na isti način kao i za član 9, izmjenama Zakona o klimatskim promjenama i ETS uredbe radi ukidanja nacionalnih mehanizama prilagođavanja.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama) Q3 2027 (izmjene ETS uredbe)	Od dana pristupanja Evropskoj uniji neće postojati nacionalno utvrđena gornja granica emisija niti nacionalni linearni faktor smanjenja, budući da su članovi 9 i 9a Direktive EU ETS odredbe kojima se uređuje funkcionisanje tržišta na nivou Evropske unije i koje se sprovode putem odluka Evropske komisije.
Član 10 Aukcijska prodaja emisijonih kredita	Član 45 Zakona o klimatskim promjenama – dodjela emisijonih kredita; član 84 – korišćenje prihoda.	Djelimično transponovano	Odredbe člana 10 stav 3 Direktive EU ETS koje se odnose na namjenu korišćenja prihoda transponovane su u zakonodavstvo Crne Gore. Obaveza izvještavanja Evropske komisije nije primjenjiva prije pristupanja Evropskoj uniji i potrebno ju	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi prepoznavanja mehanizama finansiranja i fondova Evropske unije (Modernizacioni fond, Inovacioni	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama) Q4 2027 (donošenje novog podzakonskog akta o učešću u fondovima	Od dana pristupanja Evropskoj uniji, Crna Gora će biti u obavezi da učestvuje u fondovima Evropske unije, uključujući određivanje nacionalnih kontakt tačaka i uspostavljanje procedura za podnosiocje prijava.

			<p>je uvesti u nacionalno zakonodavstvo.</p> <p>Crna Gora ne učestvuje u Modernizacionom fondu prije pristupanja Evropskoj uniji, te će odgovarajuće obaveze biti uvedene od dana pristupanja Evropskoj uniji.</p>	<p>fond i Socijalni klimatski fond) i uspostavljanja pravnog osnova za donošenje novog podzakonskog akta.</p> <p>Potrebno je donijeti novi podzakonski akt kojim će se urediti učešće u fondovima, saradnja sa Evropskom komisijom i institucijama Evropske unije, podnošenje prijedloga investicionih projekata Evropskoj investicionoj banci (EIB) i druga pitanja od značaja za njihovo funkcionisanje.</p>	<p>Evropske unije i mehanizmima finansiranja u okviru EU ETS-a)</p>	
<p>Član 10a</p> <p>Prelazna pravila na nivou Unije za usklađenu besplatnu dodjelu</p>	<p>Član 45</p> <p>Zakona o klimatskim promjenama i ETS uredba</p>	<p>Djelimično transponovano</p>	<p>Crna Gora je transponovala osnovna pravila za besplatnu dodjelu emisijih kredita, ali se još ne primjenjuju sva pravila Evropske unije niti</p>	<p>Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi prepoznavanja</p>	<p>Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).</p>	<p>Pored omogućavanja učešća u Inovacionom fondu i Socijalnom klimatskom fondu, Crna Gora će morati da donese nacionalna</p>

emisionih kredita.	(važeća i novi nacrt).		<p>referentne vrijednosti (benchmarki).</p> <p>Crna Gora ne učestvuje u Inovacionom fondu prije pristupanja Evropskoj uniji, a odgovarajuće obaveze biće uvedene od dana pristupanja Evropskoj uniji.</p>	<p>mehanizama finansiranja i fondova Evropske unije (Inovacioni fond) i propisivanja neposredne primjene uredbi Evropske unije kojima se uređuje besplatna dodjela emisionih kredita.</p> <p>Potrebno je izmijeniti ETS uredbu radi usklađivanja sa pravilima Evropske unije o besplatnoj dodjeli emisionih kredita.</p> <p>Kao što je prethodno navedeno, potrebno je donijeti novi podzakonski akt kojim će se urediti učešće u</p>	Q3 2027 (izmjene ETS uredbe).	<p>pravila za sprovođenje pravila Evropske unije o besplatnoj dodjeli emisionih kredita (priprema nacionalnih mjera za sprovođenje, promjene nivoa aktivnosti, obaveze postrojenja da dostavljaju osnovne podatke o nivou aktivnosti, podatke o nivou proizvodnje i dr.), iako su referentne vrijednosti (benchmarki) utvrđene na nivou Evropske unije.</p>
--------------------	------------------------	--	---	---	-------------------------------	---

				<p>fondovima Evropske unije. U odnosu na Socijalni klimatski fond, potrebno je propisati i obavezu izrade Socijalnog klimatskog plana, obezbijediti nacionalno sufinansiranje i uspostaviti nacionalne strukture za sprovođenje i druga povezana pitanja.</p>		
<p>Član 10c</p> <p>Mogućnost prelazne besplatne dodjele emisijih kredita za modernizaciju energetskeg sektora.</p>	ETS uredba.	Nije transponovano Zakonom o klimatskim promjenama, već ETS uredbom.	<p>Primjenjivaće se do pristupanja Evropskoj uniji, s obzirom na to da nakon 31. decembra 2024. godine u Evropskoj uniji više nije predviđena besplatna dodjela emisijih kredita za investicije, u skladu sa članom 10ca Direktive EU ETS.</p>	<p>Ukoliko nova ETS uredba i dalje bude predviđala besplatnu dodjelu emisijih kredita za energetske sektor, biće potrebno da se prije pristupanja Evropskoj uniji izmijeni.</p>		<p>Besplatna dodjela emisijih kredita za energetske sektor može ostati na snazi do dana pristupanja Evropskoj uniji.</p>
Član 10d	-	Nije transponovano	Crna Gora ne učestvuje u Modernizacionom fondu	Potrebno je izmijeniti Zakon	Q2 2027 (izmjene)	Od dana pristupanja Evropskoj uniji, Crna

Modernizacioni fond.			prije pristupanja Evropskoj uniji.	<p>o klimatskim promjenama radi uspostavljanja pravnog osnova za učešće u Modernizacionom fondu.</p> <p>Potrebno je donijeti novi podzakonski akt kojim će se urediti učešće u Fondu, saradnja sa Evropskom komisijom i institucijama Evropske unije, podnošenje prijedloga investicionih projekata Evropskoj investicionoj banci (EIB) i druga pitanja od značaja za funkcionisanje Fonda.</p>	<p>Zakona o klimatskim promjenama)</p> <p>Q4 2027 (donošenje novog podzakonskog akta o učešću u Modernizacionom fondu i mehanizmima finansiranja u okviru EU ETS-a)</p>	Gora će biti u obavezi da učestvuje u fondovima Evropske unije, uključujući određivanje nacionalnih kontakta tačaka i uspostavljanje procedura za crnogorske podnosiocne prijave.
Član 10e Instrument za oporavak i otpornost.	-	Nije transponovano	Nema obaveza za Crnu Goru prije pristupanja Evropskoj uniji.	Prije pristupanja Evropskoj uniji nijesu potrebne aktivnosti u pogledu transpozicije,	Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Aktivnosti je potrebno sprovesti u koordinaciji sa Ministarstvom finansija.

				<p>već aktivnosti koje se odnose na sprovođenje od dana pristupanja, uključujući određivanje nadležnog organa za koordinaciju Instrumenta za oporavak i otpornost (RRF), definisanje reformi i investicija koje će se finansirati iz sredstava RRF-a. To može zahtijevati prepoznavanje RRF-a u zakonodavstvu kojim se uređuje budžet, kao i donošenje odgovarajućih odluka Vlade.</p>	<p>Ukoliko bude potrebno donijeti nacionalne odluke – Q4 2027.</p>	
<p>Član 10f</p> <p>Načelo „ne nanosi značajnu štetu“.</p>	-	<p>Nije transponovano</p>	<p>Crna Gora nema pristup Inovacionom fondu prije nego što postane članica Evropske unije.</p> <p>Pored toga, ovo načelo ne zahtijeva transpoziciju, već</p>	<p>Propisati neposrednu primjenu Uredbe o taksonomiji i primjenu načela „ne nanosi</p>	<p>Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.</p>	<p>Ograničene aktivnosti potrebne su prije pristupanja Evropskoj uniji.</p>

			neposrednu primjenu Uredbe (EU) 2020/852 (Taksonomija EU) u Crnoj Gori od dana pristupanja Evropskoj uniji.	značajnu štetu“ prilikom sprovođenja pravila Evropske unije o prihvatljivosti za korišćenje sredstava iz fondova.	Radi obezbjeđivanja neposredne primjene Uredbe (EU) 2020/852 u Crnoj Gori.	
Član 11 Nacionalne mjere za sprovođenje.	Član 45(4)	Djelimično transponovano	Transponovana je samo obaveza nadležnog organa da do 30. juna utvrdi količinu emisijih kredita koja će biti besplatno dodijeljena. Preostale obaveze nijesu primjenjive prije pristupanja Evropskoj uniji.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja obaveze objavljivanja liste postrojenja i količine emisijih kredita besplatno dodijeljenih svakom od njih.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Potrebno je izvršiti transpoziciju do dana pristupanja Evropskoj uniji.
Članovi 11a i 11b Korišćenje CER-ova i ERU-ova iz projektnih aktivnosti u okviru EU ETS-a prije stupanja na snagu međunarodnog sporazuma o klimatskim promjenama.	-	Nije transponovano	CER-ovi i ERU-ovi nijesu primjenjivi u nacionalnom ETS-u prije pristupanja Evropskoj uniji. U Evropskoj uniji, CER-ovi i ERU-ovi bili su relevantni samo tokom treće faze EU ETS-a (2008–2020), dok se u četvrtoj fazi (2021–2030) više ne mogu koristiti za ispunjavanje obaveza.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Odredba nije bila obavezna, već je državama članicama Evropske unije ostavljena mogućnost da je primijene.

<p>Član 16 Kazne</p>	<p>Član 48 Zakona o klimatskim promjenama</p>	<p>Djelimično transponovano</p>	<p>Kaznene odredbe usklađene sa zahtjevima Evropske unije uvedene su Zakonom o klimatskim promjenama, ali novčana kazna za prekoračenje emisija u iznosu od 100 EUR po tCO₂e nije transponovana. Umjesto toga, članom 48 Zakona o klimatskim promjenama Vlada je ovlašćena da ETS uredbom propiše iznos i način plaćanja ove naknade.</p>	<p>Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama kako bi se ukinulo ovlašćenje Vlade da propisuje iznos naknade za prekoračenje emisija koji se razlikuje od iznosa propisanog Direktivom EU ETS.</p> <p>Potrebno je izmijeniti ETS uredbu kako bi se propisala novčana kazna u iznosu od 100 EUR po tCO₂e za nepredavanje dovoljnog broja emisionih kredita.</p>	<p>Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama)</p> <p>Q3 2027 (izmjene ETS uredbe)</p>	<p>Djelimično usklađivanje i dalje je potrebno obezbijediti do dana pristupanja Evropskoj uniji.</p>
<p>Član 18a Država članica nadležna za administriranje.</p>	<p>-</p>	<p>Nije transponovano</p>	<p>Nije potrebna transpozicija.</p>	<p>Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore. Odredba će se primjenjivati od dana pristupanja</p>	<p>Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.</p>	<p>Obaveze su propisane za Evropsku komisiju, a ne za Crnu Goru.</p>

				Evropskoj uniji i propisuje obaveze Evropske komisije.		
<p>Član 18b</p> <p>Pomoć Evropske komisije, EMSA-e i drugih relevantnih organizacija.</p>	-	Nije transponovano	Prije pristupanja Evropskoj uniji nema obaveza za Crnu Goru. Međutim, potrebno je izmijeniti nacionalno zakonodavstvo kako bi se Crna Gora, kao država članica nadležna za administriranje, i njen nadležni organ, nakon njegovog određivanja, ovlastili da zatraže pomoć EMSA-e u odnosu na brodarske kompanije.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi transpozicije člana 18b stav 1 Direktive EU ETS.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Odredba će se primjenjivati od dana pristupanja Evropskoj uniji.
<p>Član 19</p> <p>Registri</p>	Član 49 Zakona o klimatskim promjenama i ETS uredba.	Djelimično transponovano	Nacionalni registar je definisan i implementiran, ali samo do dana pristupanja Evropskoj uniji. Nije u potpunosti usklađen i ne transponuje Uredbu o Registru Unije, s obzirom na malu veličinu nacionalnog ETS-a i potrebu da se obezbijedi kompatibilnost između nacionalnog i Registra Unije.	Crna Gora treba da izmijeni Zakon o klimatskim promjenama radi obezbjeđivanja neposredne primjene Uredbe o Registru Unije. Ministarstvo treba da donese akt kojim se uređuju nacionalne mjere za sprovođenje	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama) Q3 2027 (donošenje novog pravilnika o korišćenju Registra Unije od strane Ministarstva)	Novi pravni akt treba da definiše nacionalnog administratora naloga u Registru Unije, otvaranje i upravljanje nalogima u Registru Unije, prava pristupa, procedure transakcija, administrativni interfejs nacionalnog registra, kao i saradnju sa centralnim sistemom Registra Unije Evropske unije, itd.

				kako bi se obezbijedio pristup i funkcionisanje u skladu sa Registrom Unije.		
Član 20 Centralni administrator.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveza je na Evropskoj komisiji da imenuje centralnog administratora. Crna Gora će u novom pravilniku koji se odnosi na registar priznati ulogu centralnog administratora.
Član 21 Izveštavanje od strane država članica.	-	Nije transponovano	Nije primjenjivo na Crnu Goru prije pristupanja Evropskoj uniji, te je potrebno izmijeniti primarni zakon kako bi se uvela obaveza izveštavanja o sprovođenju Direktive.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja obaveze izveštavanja o sprovođenju Direktive.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.
Član 21a Podrška aktivnostima jačanja kapaciteta	-	Nije transponovano	Do pristupanja Evropskoj uniji ne postoji obaveza pružanja podrške aktivnostima jačanja kapaciteta u zemljama u razvoju i zemljama u tranziciji, s obzirom na to da Crna Gora sama koristi ovu vrstu podrške.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja mogućnosti pružanja podrške aktivnostima	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.

				jačanja kapaciteta.		
Član 22 Izmjene priloga.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore, s obzirom na to da ova odredba propisuje obaveze Evropske komisije, a ne država članica.
Član 22a Komitetska procedura.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore, s obzirom na to da ova odredba propisuje obaveze Evropske komisije, a ne države članice.
Član 23 Izvršavanje prenesenih ovlašćenja.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore, s obzirom na to da ova odredba propisuje obaveze Evropske komisije, a ne država članica.
Član 24 Postupci za jednostrano uključivanje dodatnih aktivnosti i gasova.	-	Nije transponovano	Nije potrebno transponovati – opcione odredbe.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Ovo nije obavezna odredba, već daje mogućnost državama članicama da primijene sistem trgovine emisijama na aktivnosti i gasove sa efektom staklene bašte koji nijesu obuhvaćeni Aneksom I Direktive EU ETS.

Član 24a						Uglavnom, obaveze su na Evropskoj komisiji; u nacionalnom zakonodavstvu Crna Gora treba da prizna mogućnost zaključivanja sporazuma sa drugim državama članicama Evropske unije i opciju odbijanja izdavanja emisioh kredita za projekte na svojoj teritoriji.
Harmonizovana pravila za projekte koji smanjuju emisije.	-	Nije transponovano	Nije potrebno transponovati, naročito prije pristupanja Evropskoj uniji.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	
Član 25						Povezivanje ETS-a sprovodi se putem sporazuma na nivou Evropske unije (npr. sa Švajcarskom), a ne na nivou pojedinačnih država članica.
Povezivanje sa drugim sistemima trgovine emisijama.	-	Nije transponovano	Nije potrebno transponovati – potrebna je aktivnost na nivou Evropske unije.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	
Član 25a						Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja izuzeća za operatore vazduhoplova za letove ka i iz država koje primjenjuju CORSIA, kao i za letove ka i iz najmanje razvijenih zemalja (LDC) i malih ostrvskih država u razvoju (SIDS).
Mjere trećih zemalja za smanjenje uticaja vazduhoplovstva na klimatske promjene	-	Nije transponovano	Nije bilo potrebno transponovati prije pristupanja Evropskoj uniji.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	
25a(4) (izuzeće iz EU ETS-a za operatore vazduhoplova za letove ka/iz država koje						

primjenjuju CORSIA) 25a(6) (izuzeće iz EU ETS-a za operatore vazduhoplova za letove ka/iz najmanje razvijenih zemalja (LDC) i malih ostrvskih država u razvoju (SIDS))						
Član 28 Prilagođavanja koja se primjenjuju nakon odobrenja međunarodnog sporazuma o klimatskim promjenama od strane Unije.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveze su na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.
Član 28a Odstupanja koja se primjenjuju prije implementacije globalne tržišno zasnovane mjere ICAO-a.	-	Nije transponovano	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja odstupanja iz člana 28a Direktive EU ETS.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	U Zakon o klimatskim promjenama potrebno je unijeti novu odredbu kojom se propisuju odstupanja iz člana 28a Direktive EU ETS.
Član 28b	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od	-	Obaveze su na Evropskoj komisiji, a

Izveštavanje i preispitivanje od strane Komisije u vezi sa sprovođenjem globalne tržišno zasnovane mjere ICAO-a.				strane Crne Gore.		ne na državama članicama.
Član 28c Odredbe o praćenju, izvještavanju i verifikaciji u svrhu globalne tržišno zasnovane mjere.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveze su na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.
Član 29 Izveštaj radi obezbjeđivanja boljeg funkcionisanja tržišta ugljenika.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveze su na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.
Član 29a Mjere u slučaju prekomjernih fluktuacija cijena.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveze su na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.
Član 30 Preispitivanje u svjetlu sprovođenja Pariškog sporazuma i	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveze su na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.

razvoja tržišta ugljenika u drugim velikim ekonomijama.						
Poglavlje IVa ETS 2 Član 30a Obuhvat	-	Djelimično transponovano	Nema predaje emisionih kredita u okviru nacionalnog ETS-a za sektore obuhvaćene ETS2. Ovo je planirano da se uvede prilikom pristupanja Evropskoj uniji i uključivanja u EU ETS2 sistem.	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja obaveze predaje emisionih kredita za sektore obuhvaćene ETS2.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Izmjene Zakona o klimatskim promjenama.
Član 30c Ukupna količina emisionih kredita na nivou Unije.	-	Nije transponovano	U Crnoj Gori prije pristupanja Evropskoj uniji ne postoji nacionalno utvrđena količina emisionih kredita za ETS2 sektore. Evropska komisija određuje ukupnu količinu emisionih kredita na nivou Unije, koja će se primjenjivati na Crnu Goru od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Metodologije dodjele utvrđuju se uglavnom kroz pravila na nivou Evropske unije i akte Komisije. Samo u slučaju da Crna Gora odluči da proširi aktivnosti iz Aneksa III Direktive EU ETS na sektore koji tamo nijesu navedeni, potrebno je transponovati stav 4 člana 30c.
Član 30d Aukcija emisionih kredita za djelatnost iz Priloga III.	-	Nije transponovano	Aukcijska prodaja emisionih kredita za regulisane subjekte nije planirana prije pristupanja Evropskoj uniji, ali će se ta obaveza uvesti od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Osim izmjena Zakona o klimatskim promjenama, aukcija tih emisionih kredita za ETS2 sektore treba da se primjenjuje od dana

						pristupanja Evropskoj uniji.
Član 30e Prenos, predaja i poništavanje emisijih kredita.	Član 51 Zakona o klimatskim promjenama	Djelimično transponovano	Aukcijska prodaja emisijih kredita za regulisane subjekte nije planirana prije pristupanja Evropskoj uniji.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi uvođenja trgovine emisijih kreditima za ETS2 sektore.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Izmjene Zakona o klimatskim promjenama.
Član 30g Administracija.	-	Nije transponovano	Nema predaje emisijih kredita u okviru nacionalnog ETS2; planirano je da se uvede prilikom uključivanja u EU ETS2. Ovaj član ne zahtijeva direktnu transpoziciju mjeru, tako da izmjena Zakona o klimatskim promjenama navedena gore treba da obezbijedi usklađenost.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.
Član 30h(9) Mjere u slučaju prekomjernog povećanja cijena.	-	Nije transponovano	Nema obaveza za Crnu Goru prije pristupanja Evropskoj uniji.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o klimatskim promjenama).	Ovaj član sadrži uglavnom obaveze za Evropsku komisiju, a ne za države članice. Crna Gora treba da transponuje samo stav 9 člana 30h koji se odnosi na plan korektivnih mjera.
Član 30i	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveza je na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.

Preispitivanje ovog poglavlja						
Član 30j Postupci za jednostrano proširenje djelatnosti iz Aneksa III na druge sektore koji nijesu obuhvaćeni poglavljima II i III.	-	Nije transponovano	Nije potrebno transponovati – opcione odredbe.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Ovo nije obavezna odredba, već daje mogućnost državama članicama, i ako je one primijene – odredba se mora transponovati.
Član 30k Odgadanje trgovine emisijama za zgrade, drumski transport i dodatne sektore do 2028. u slučaju izuzetno visokih cijena energije.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveza je na Evropskoj komisiji, a ne na državama članicama.
Član 30l Naučni savjet.	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Obaveza je na Savjetodavnom odboru, a ne na državama članicama.
Član 30m	-	Nije transponovano	Odredba o vidljivosti finansiranja iz prihoda od aukcije emisioh kredita.	Izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama.	Q2 2027 (izmjene Zakona o	Potrebno je izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama radi transpozicije stavova 2

Informisanje, komunikacija i javnost.					klimatskim promjenama).	i 3 člana 30m koji se odnose na vidljivost finansiranja projekata iz prihoda od aukcije emisijih kredita, naročito iz Modernizacionog fonda.
Član 31 Sprovođenje.	-	Nije transponovano	Odredba koja propisuje obavezu, ali ne zahtijeva transpoziciju.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	-
Član 32 Stupanje na snagu.	-	Nije transponovano	Odredba koja nameće obavezu, ali ne zahtijeva transpoziciju.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	-
Član 33 Subjekti primjene	-	Nije transponovano	Odredba koja nameće obavezu, ali ne zahtijeva transpoziciju.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	-
Prilog IIa i IIb	-	Nije transponovano	Prilog IIa utvrđuje fiksne procenete povećanja aukcijskih udjela u svrhu solidarnosti, a Prilog IIb definiše države članice korisnice i fiksne ključeve raspodjele za Modernizacioni fond. Nije potrebna transpozicija od strane država članica Evropske unije, već nastaju operativne obaveze sprovođenja (npr. priznavanje njihovog udjela u prihodima od aukcije u	Nisu potrebne mjere transpozicije.	Primjenjivaće se od dana pristupanja Evropskoj uniji, uz potrebu sprovođenja.	Prilozi bi trebalo priznati kroz dokumente koji su već navedeni (pravila o aukcioniranju, novi akti o finansijskim mehanizmima itd.), a za Aneks IIa i IIb bi bila važna implementacija, a ne transpozicija.

			okviru nacionalnog ETS-a, usmjeravanje prihoda ka nacionalnim namjenama, itd.). Države članice takođe moraju uspostaviti institucionalni okvir za aukcioniranje, upravljanje prihodima ETS-a, učešće u Modernizacionom fondu i obezbijediti odgovarajuće budžetsko upravljanje.			
Prilog III	-	Nije transponovano	Za transpoziciju kroz nacrt ETS uredbe.	Jun 2026 Usvajanje Uredbe o ETS-u	Jun 2026	Uredba o ETS-u na osnovu novog Zakona o klimatskim promjenama je izrađena, ali još uvijek nije usvojena.
Prilog IIIa	-	Nije transponovano	Nijesu potrebne obaveze za Crnu Goru.	Nijesu potrebne aktivnosti od strane Crne Gore.	-	Prilagođavanje linearnog faktora smanjenja na nivou EU.

* Odredbe u redovima označenim sivom bojom ne zahtijevaju aktivnosti od strane Crne Gore, jer ne nameću obaveze državama članicama Evropske unije, ali su uključene radi cjelovitosti. Nakon potvrde Evropske komisije da nijesu potrebne aktivnosti Crne Gore, te odredbe će biti uklonjene iz mape puta radi lakšeg praćenja i izvještavanja.

** Potpuna transpozicija svih gore identifikovanih odredbi EU ETS-a koje zahtijevaju izmjene primarnog zakonodavstva planirana je da bude sprovedena kroz jednu izmjenu koja će biti završena do Q2 2027. Završetak izmjena i donošenje sekundarnog zakonodavstva predviđeni su do Q4 2027. Naime, izmjene ETS uredbe, kojom se propisuju nadležnosti nacionalnih organa, biće izmijenjene u Q3, kao i donošenje novog akta kojim se uređuje učešće u Registru Unije, planirano za Q3 2027. Ostalo sekundarno zakonodavstvo koje se odnosi na učešće u fondovima EU i finansijskim instrumentima predviđeno je najkasnije za Q4 2027.

Dio 2: Preostale obaveze, izvan prenošenja Direktive o EU sistemu trgovine emisijama (EU ETS), koje Crna Gora mora ispuniti prije uključivanja u EU ETS

Obaveza prema Evropskoj uniji	Aktivnosti koje Crna Gora treba da preduzme	Rok za realizaciju
Nadležni organ	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama u cilju prenošenja odredbi koje se odnose na saradnju	II kvartal 2027. godine
Obuhvat ETS-a	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama u cilju uvođenja obaveze predaje emisijskih jedinica za subjekte u sektorima obuhvaćenim ETS-om 2.	II kvartal 2027. godine
Uredba o monitoringu i izvještavanju - MRR	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi potpunog prenošenja članova 17, 18, 52 i 75k Uredbe EU o monitoringu i izvještavanju (MRR).	II kvartal 2027. godine
	Izmjene i dopune Pravilnika o sadržaju plana i metodologiji za monitoring emisija gasova sa efektom staklene bašte iz stacionarnih postrojenja, vazduhoplova i za regulisane subjekte, radi prenošenja člana 75l stav 6 Uredbe EU o monitoringu i izvještavanju (MRR).	I kvartal 2027. godine
	Donošenje akta od strane Ministarstva na osnovu člana 28 stav 10 Zakona o klimatskim promjenama (pojednostavljeni plan monitoringa), radi prenošenja članova 55 i 75n Uredbe EU o monitoringu i izvještavanju (MRR).	I kvartal 2027. godine
Uredba o akreditaciji i verifikaciji - AVR	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi potpunog prenošenja članova 51, 63, 64, 73, 74, 75, 76 i 77 Uredbe EU o akreditaciji i verifikaciji (AVR).	II kvartal 2027. godine
	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi uspostavljanja pravnog osnova za prenošenje preostalih odredbi Uredbe EU o akreditaciji i verifikaciji (AVR). Izmjene i dopune Pravilnika o bližim uslovima koje mora ispunjavati pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte u pogledu kadra i opreme, donijetog na osnovu člana 55 stav 2 Zakona o klimatskim promjenama, radi prenošenja članova 47, 48, 58, 59 i 60 Uredbe EU o akreditaciji i verifikaciji (AVR).	II kvartal 2027. godine (Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama) III kvartal 2027. godine (AVR)
	Donošenje Pravilnika na osnovu člana 58 Zakona o klimatskim promjenama radi prenošenja članova 50 i 71 Uredbe EU o akreditaciji i verifikaciji (AVR).	I kvartal 2027. godine
Kazna za prekoračenje emisija	Izmjena člana 48 stav 9 Zakona o klimatskim promjenama radi obezbjeđivanja da se kazna za prekoračenje emisija u iznosu od 100 EUR po tCO ₂ , propisana Direktivom EU o sistemu trgovine emisijama (EU ETS), primjenjuje od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.	I kvartal 2027. godine

	Staviti van snage odredbe Uredbe o sistemu trgovine emisijama koje uređuju ovo pitanje.	III kvartal 2027. godine (AVR)
Utvrđivanje ukupne gornje granice emisija (cap) i linearnog faktora smanjenja (LRF)	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi ukidanja ovlaštenja Vlade da utvrđuje nacionalnu gornju granicu emisija i nacionalni linearni faktor smanjenja (LRF).	II kvartal 2027. godine
	Izmjene i dopune Uredbe o sistemu trgovine emisijama radi stavljanja van snage odredbi kojima se utvrđuju nacionalna gornja granica emisija i nacionalni linearni faktor smanjenja (LRF).	III kvartal 2027. godine
Besplatna dodjela emisisionih kredita	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi propisivanja neposredne primjene Uredbe EU o besplatnoj dodjeli emisisionih kredita (FAR), Uredbe o usklađivanju nivoa dodjele (ALC) i referentnih vrijednosti EU (EU benchmarks) od dana pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, kao i radi prenošenja obaveza koje su članovima 10a, 10b i 10c Direktive EU o sistemu trgovine emisijama propisane za države članice, a koje će se primjenjivati od dana pristupanja Evropskoj uniji.	II kvartal 2027. godine
	Izmjene i dopune Uredbe o sistemu trgovine emisijama radi obezbjeđivanja primjene obaveza iz sekundarnog zakonodavstva EU koje se odnose na besplatnu dodjelu emisisionih kredita i koje su propisane za države članice EU (npr. obaveza dostavljanja godišnjeg izvještaja o nivou aktivnosti i dr.) u Crnoj Gori.	III kvartal 2027. godine
Korišćenje prihoda od sistema trgovine emisijama i učešće u fondovima Evropske unije	Izmjene člana 69 Zakona o klimatskim promjenama radi uvođenja obaveze izvještavanja Evropske komisije o korišćenju prihoda, kao i radi obezbjeđivanja da se obaveze koje se odnose na fondove Evropske unije, a koje su propisane za države članice EU, primjenjuju u Crnoj Gori od dana pristupanja Evropskoj uniji.	I kvartal 2027. godine
	Propisati neposrednu primjenu odluka i uredbi Evropske unije kojima se osnivaju fondovi Evropske unije.	
	Donijeti podzakonski akt kojim se uređuju saradnja i učešće u finansijskim mehanizmima.	IV kvartal 2027. godine
	U saradnji sa Ministarstvom finansija razmotriti potrebu za prepoznavanjem ovih fondova u propisima kojima se uređuje budžetski sistem.	IV kvartal 2027. godine
Funkcionisanje Rezerve za stabilnost tržišta (MSR)	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi uvođenja obaveze saradnje nadležnog organa sa Evropskim tijelom za hartije od vrijednosti i tržišta (ESMA)	II kvartal 2027. godine
	U slučaju da se nacionalna Rezerva za stabilnost tržišta (MSR) uspostavi prije pristupanja Evropskoj uniji, biće potrebno staviti je van snage. Trenutno u Zakonu postoji samo pravni osnov za njeno uspostavljanje, dok nacionalna MSR još nije uspostavljena.	IV kvartal 2027. godine

Registar Unije	Crna Gora treba da izmijeni Zakon o klimatskim promjenama kako bi obezbijedila neposrednu primjenu Uredbe o Registru Unije. .	II kvartal 2027. godine
	Ministarstvo treba da donese podzakonski akt kojim se uređuju nacionalne mjere za sprovođenje, kako bi se obezbijedili pristup Registru Unije i njegovo funkcionisanje u skladu sa Uredbom o Registru Unije.	III kvartal 2027. godine
Uredba o aukcijskoj prodaji emisijih kredita	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi obezbjeđivanja neposredne primjene Uredbe EU o aukcijskoj prodaji emisijih kredita.	II kvartal 2027. godine
	Ministarstvo treba da donese podzakonski akt kojim se uređuju nacionalne mjere za sprovođenje, kako bi se obezbijedili pristup sistemu aukcijske prodaje i njegovo funkcionisanje u skladu sa Uredbom o aukcijskoj prodaji emisijih jedinica.	III kvartal 2027. godine
Monitoring, izvještavanje i verifikacija emisija u pomorskom saobraćaju (MRV)	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama radi obezbjeđivanja neposredne primjene nedostajućih uredbi Evropske unije i prenošenja odredbi Uredbe (EU) 2015/757 koje još nijesu prenesene u nacionalno zakonodavstvo.	II kvartal 2027. godine

*** Tabela je izrađena na osnovu procjene i statusa prenošenja pravne tekovine EU koja se odnosi na sistem trgovine emisijama (EU ETS) u Crnoj Gori, prikazanih u Aneksu I.

Potpuno prenošenje svih prethodno identifikovanih odredbi EU ETS-a koje zahtijevaju izmjene primarnog zakonodavstva planirano je da bude izvršeno kroz jedinstvene izmjene i dopune zakona, koje će biti završene do drugog kvartala 2027. godine.

Završetak izmjena i dopuna podzakonskih akata, kao i donošenje novih podzakonskih akata, planirani su za III i IV kvartal 2027. godine. Kao što je prethodno navedeno, izmjene i dopune nacionalne Uredbe o sistemu trgovine emisijama planirane su za III kvartal 2027. godine. Donošenje nacionalnih propisa koji se odnose na Registar Unije i aukcijsku prodaju emisijih jedinica takođe je planirano za III kvartal 2027. godine. Preostali podzakonski akti, koji se, između ostalog, odnose na učešće u finansijskim mehanizmima Evropske unije, planirani su za IV kvartal 2027. godine.

Prilog I: Ključni elementi ETS-a – status prenošenja pravne tekovine EU ETS-a u Crnoj Gori

U narednim odjeljcima prikazano je prenošenje zakonodavnog okvira EU o ETS-u u nacionalno zakonodavstvo Crne Gore i dat je plan za:

- prenošenje svih preostalih odredbi Direktive o EU ETS-u i
- prenošenje nedostajućih odredbi sekundarnog zakonodavstva EU o ETS-u.

U svakom odjeljku najprije se ukratko uvode pravni zahtjevi iz pravnog okvira EU, nakon čega slijedi status prenošenja u Crnoj Gori. Svaki odjeljak se završava nalazima o identifikovanim nedostacima i aktivnostima koje su neophodne za obezbjeđivanje potpune usklađenosti sa EU ETS-om. Aktivnosti su prikazane u Dijelu 2 prethodno navedenog plana puta, sa konkretnim koracima i vremenskim okvirom.

1. Institucionalni okvir

a) Nadležni organi u EU ETS-u

Član 18 Direktive o EU ETS-u zahtijeva od država članica EU da imenuju jednog ili više nadležnih organa za upravljanje aktivnostima u okviru EU ETS-a, ali državama članicama EU ostavlja fleksibilnost u definisanju detalja i dodjeli nadležnosti ovim organima. Iako se većina država članica EU opredijelila za centralizovani pristup, druge su odlučile da podijele nadležnosti između različitih organa (npr. da jedan organ upravlja aktivnostima praćenja, izvještavanja i verifikacije (MRV) i inspekcijom nadzorom/sprovođenjem, dok je dodjela emisijih kredita i kreiranje politike u nadležnosti drugog organa).

U slučajevima kada je određeno više nadležnih organa, njihov rad se mora koordinirati kako je propisano članom 18 Direktive o EU ETS-u. Član 10 Uredbe o praćenju i izvještavanju (MRR) takođe zahtijeva koordinaciju. Pored toga, članom 71 Uredbe o verifikaciji i akreditaciji (AVR) zahtijeva se koordinacija između nacionalnog akreditacionog tijela (NAB) i nadležnog organa, što uređuje zahtjeve za formalnu razmjenu informacija, kao i druge manje formalne sastanke i saradnju. Dalje, član 3 Uredbe o besplatnoj dodjeli emisijih kredita (FAR) zahtijeva administrativne aranžmane kako bi se obezbijedilo efikasno sprovođenje te uredbe.

Nacionalna akreditaciona tijela (NAB) su organi nadležni za akreditaciju verifikatora u većini država članica EU. Pojedine države članice EU/EEA (Kipar i Lihtenštajn) nemaju nacionalno akreditaciono tijelo zbog svoje male veličine i ograničenih resursa. Druge države (Malta, Island, Irska, Luksemburg i Litvanija) imaju nacionalno akreditaciono tijelo, ali se prvenstveno oslanjaju na verifikatore koje su akreditovala nacionalna akreditaciona tijela u drugim državama.

b) Status prenošenja Direktive o EU ETS-u u pogledu nadležnih organa u Crnoj Gori

Zakon o klimatskim promjenama iz 2025. godine (ZKP) dijeli zadatke i nadležnosti organa u Crnoj Gori između:

- **Agencije za zaštitu životne sredine (EPA)** – nadležne za praćenje, izvještavanje i verifikaciju (MRV),
- **Ministarstva ekologije, održivog razvoja i razvoja sjevera (Ministarstvo ekologije)** – nadležnog za aukcije (aukcionu prodaju) i registar, i
- **Vlade Crne Gore** – nadležne za utvrđivanje pravila o funkcionisanju nacionalnog ETS-a (definisanje količine emisionih kredita, linearnog faktora smanjenja, besplatne dodjele, itd.). Sljedeća tabela detaljno prikazuje prenošenje odredbi Direktive o EU ETS-u koje uređuju institucionalni okvir u Crnoj Gori.

EU ETS Direktiva	Nacionalno prenošenje u Zakonu o klimatskim promjenama (ZKP) iz 2025. godine
<i>Zadaci u vezi sa dozvolama i MRV-om</i>	<i>Agencija za zaštitu životne sredine</i>
Izdavanje dozvola za emisije gasova s efektom staklene bašte (član 6 stav 1 i član 30b - ETS2)	Član 15 stav 5 i član 21 za ETS2
Izmjena dozvola za emisije gasova s efektom staklene bašte (član 26; član 30b stav 6 za ETS2)	Član 19 stav 3 i član 21 stav 11 za ETS2
Odobranje planova praćenja emisija (član 3g za vazdušni saobraćaj)	Član 22
Ažuriranje planova praćenja emisija (član 6 stav 2 tačka c) i član 30b stav 5 za ETS2)	Član 25 stav 1 za stacionarna postrojenja i ETS2, i član 26 za vazdušni saobraćaj
Obavještavanje Evropske komisije o verifikovanim podacima o emisijama do 30. juna (član 9a stav 2)	Trenutno nije relevantno za Crnu Goru – član 69 propisuje obaveze izvještavanja Evropske komisije od dana stupanja u članstvo EU
Sprovođenje provjere usklađenosti u pogledu vraćenih emisionih kredita	Agencija za zaštitu životne sredine (EPA) – član 48; za pomorski saobraćaj – član 93, inspektor za sigurnost plovidbe (od dana stupanja u članstvo EU)
<i>Zadaci u vezi sa emisionim kreditima i načinom dodjele</i>	
Zadaci u vezi sa emisionim kreditima i načinom dodjeleIzdavanje količine emisionih kredita koji se dodjeljuju do 30. juna (član 11 stav 2) i emisionih kredita koji se te godine dodjeljuju besplatno (član 3d stav 1a za vazdušni saobraćaj)	Vlada Crne Gore – član 45 stav 14, i za operatore vazduhoplova i brodarske kompanije (član 47 stav 11).
<i>Nadzor nad usklađenošću</i>	<i>Nacionalni inspektori</i>
U slučaju nevraćanja emisionih kredita, ima ovlaštenje da izda nalog za protjerivanje (zabranu pristupa) brodarskim kompanijama (član 16 stav 11a).	Inspektor za sigurnost plovidbe – član 93 stav 2 (od dana stupanja u članstvo EU)
	Ekološkim inspektorima su data ovlaštenja da vrše nadzor i inspekciju aktivnosti operatera i regulisanih subjekata (član 90). Inspektoru za sigurnost plovidbe dodijeljena je uloga koja bi se primjenjivala od momenta

	stupanja u članstvo EU (član 93 stav 2 u vezi sa članom 101).
<i>Obaveze operatera i regulisanih subjekata</i>	<i>Operateri i regulisani subjekti</i>
Pribavljanje dozvole za emisije gasova s efektom staklene bašte (član 4)	Član 15 stav 1; član 21 stav 1 za ETS 2
Praćenje i izvještavanje nadležnog organa o emisijama (član 14 stav 3; član 30f stav 2 za ETS2 od 2026. godine)	Član 33 za ETS 1 i 2
Podnošenje plana praćenja emisija (član 3g) kao i njegovih ažuriranja (član 6 stav 2 tačka c) nadležnom organu na odobrenje	Član 22
Obavještanje nadležnog organa o planiranim izmjenama na postrojenjima (član 7; član 30b stav 6 za ETS2)	Član 19; član 21 stav 10 za ETS 2
Praćenje i izvještavanje nadležnog organa o emisijama iz postrojenja (član 14 stav 3) i podnošenje verifikovanih podataka nadležnom organu svake godine (član 9a stav 2 i član 14)	Član 33
Obavještanje nadležnog organa u vezi sa malim postrojenjima na koja se primjenjuju ekvivalentne mjere (član 27)	Član 50
Od 2025. godine, izvještavanje nadležnog organa o efektima koji ne potiču od CO2 za svaki vazduhoplov kojim upravlja (član 14 stav 5)	Član 33 stav 5
<i>Obezbjeđivanje akreditacije</i>	<i>Nacionalno akreditaciono tijelo (NAB)</i>
	Nacionalno akreditaciono tijelo (NAB) Zakon o klimatskim promjenama (ZKP) ovlašćuje Akreditaciono tijelo Crne Gore za akreditaciju verifikatora i priznaje verifikatore koje su akreditovala akreditaciona tijela u državama članicama EU ili u ugovornim stranama Energetske zajednice (član 53).
<i>Saradnja između organa</i>	
Saradnja sa drugim organima (kada je imenovano više od jednog nadležnog organa – član 18); razmjena informacija sa nadležnim organima u drugim državama članicama EU (član 21 stav 3); saradnja sa Evropskim nadzornim tijelom za vrijednosne papire i tržišta (ESMA) (član 10 stav 6)	Odredbe o saradnji između nadležnih organa nijesu prenesene u Zakon o klimatskim promjenama (ZKP), niti u nacionalne akte kojima se prenose Uredba o praćenju i izvještavanju (MRR) i Uredba o verifikaciji i akreditaciji (AVR), sa izuzetkom razmjene informacija između Akreditacionog tijela Crne Gore i drugih organa (član 61).
Izuzete od obaveze vraćanja emisionih kredita u okviru ETS2 do 31. 12. 2030. godine, pod uslovom da se primjenjuje porez na ugljenik (član 30e).	Nije relevantno za Crnu Goru jer ne postoji porez na ugljenik.

U pogledu institucionalnog okvira i nadležnih organa, jedino odredbe Direktive o EU ETS-u koje se odnose na saradnju između organa nijesu prenesene na nacionalnom nivou. Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (ZKP) su neophodne kako bi se obezbijedilo potpuno prenošenje.

1. Obuhvat ETS-a

a) Obuhvat EU ETS-a

EU ETS se primjenjuje na aktivnosti navedene u Aneksu I (stacionarna postrojenja, vazdušni i pomorski saobraćaj) i Aneksu III (ETS2), kao i na gasove sa efektom staklene bašte (GHG) navedene u Aneksu II Direktive o EU ETS-u. Obaveze u okviru EU ETS-a nametnute su operatorima stacionarnih postrojenja i operatorima vazduhoplova u sektoru vazdušnog saobraćaja koji obavljaju letove navedene u Aneksu I Direktive.

Mala i veoma mala postrojenja izuzeta su iz obuhvata EU ETS-a shodno članovima 27 i 27a Direktive o EU ETS-u. Član 27 Direktive o EU ETS-u omogućava državama da izuzmu postrojenja koja obavljaju aktivnosti sagorijevanja ako prijave godišnje emisije manje od 25.000 tCO₂e i imaju nominalnu toplotnu snagu ispod 35 MW. Takva postrojenja mogu biti izuzeta samo ako su sprovedene ekvivalentne mjere za smanjenje emisija i ako su uspostavljeni određeni aranžmani za praćenje. Član 27a stav 1 Direktive o EU ETS-u omogućava državama da izuzmu postrojenja sa emisijama ispod 2.500 tCO₂e u svakoj od tri godine koje prethode obavještenju Evropskoj komisiji. Izuzimanje je moguće samo ako su za ta postrojenja sprovedeni pojednostavljeni aranžmani praćenja. Član 27a stav 3 Direktive o EU ETS-u omogućava državama da izuzmu rezervne ili pomoćne jedinice koje nijesu radile više od 300 sati godišnje u svakoj od tri godine koje prethode obavještenju Evropskoj komisiji.

Pored izuzimanja po osnovu članova 27 i 27a Direktive o EU ETS-u, neka postrojenja bi mogla biti izuzeta iz obuhvata EU ETS-a zbog prestanka rada postrojenja, pada ispod određenog praga, spajanja sa drugim postrojenjem ili prelaska sa fosilnih goriva na 100% biomasu.

Geografski obuhvat ETS-a se takođe mijenjao u sektoru vazdušnog saobraćaja tokom godina, i sada pokriva sve letove unutar i između država Evropskog ekonomskog prostora (EEP), kao i letove koji polaze za Švajcarsku i Ujedinjeno Kraljevstvo. Prema Aneksu I, a uzimajući u obzir odstupanja od obuhvata opisana u Aneksu I Direktive o EU ETS-u, iz EU ETS-a su izuzeti operatori vazduhoplova koji obave manje od 243 leta u tri uzastopna četvoromjesečna perioda, ili koji obavljaju letove sa ukupnim godišnjim emisijama manjim od 10.000 tona godišnje, kao i nekomercijalni operatori koji obavljaju letove sa emisijama manjim od 1.000 tona godišnje.

Proširenje EU ETS-u na pomorski saobraćaj obuhvata sve emisije koje nastanu između dvije luke Evropskog ekonomskog prostora (EEP) i kada se brodovi nalaze u lukama EEP-a, uključujući emisije nastale dok su brodovi na vezu u lukama EEP-a, kao i 50% emisija sa putovanja između luke EEP-a i luke van EEP-a. Od 2024. godine, teretni i putnički brodovi sa bruto tonažom iznad 5.000 uključeni su u sistem (kako je definisano MRV Uredbom za pomorski saobraćaj). Sve emisije sa putovanja između luka EEP-a moraju biti uzete u obzir. Za putovanja između luke EEP-a i luke van EEP-a, EU ETS pokriva 50% emisija. Brodarske kompanije moraju pratiti, prijavljivati i predavati emisione kredite za količinu verifikovanih emisija gasova sa efektom staklene bašte u skladu sa periodom postepenog uvođenja definisanim u članu 3gb (tj. 40% za 2024. godinu, 70% za 2025. godinu i 100% za 2026. godinu). Kako je definisano u Aneksu I Direktive o EU ETS-u, od 1. januara 2026. godine sistem, pored ugljen-dioksida (CO₂), uključuje i emisije metana (CH₄) i azot-suboksida (N₂O).

Konačno, poseban sistem ETS2, uspostavljen da obuhvati goriva za drumski saobraćaj, zgradarstvo i dodatne sektore, primjenjuje se na emisije na izvoru (gornji dio lanca snabdijevanja

/upstream). Dobavljači goriva su dužni da prate i prijavljuju količine goriva koje stavljaju u promet radi potrošnje u sektorima koji potpadaju pod obuhvat ETS2 sistema, kao i da kupuju i predaju emisione kredite za odgovarajuće emisije. Subjekti koji potpadaju pod ETS2 dužni su da posjeduju dozvolu za emisije gasova sa efektom staklene bašte počev od 1. januara 2025. godine, kao i odobren plan praćenja za svoje godišnje emisije. Prvobitno je bilo planirano da obaveza predaje emisionih kredita započne 2027. godine. Međutim, zvanični početak sistema, uključujući obavezno usklađivanje i predaju emisionih kredita, odložen je za 1. januar 2028. godini kako bi se obezbijedilo više vremena za pripremu.

b) Obuhvat nacionalnog ETS-a u Crnoj Gori

Novousvojeni Zakon o klimatskim promjenama (ZKP) iz 2025. godine primjenjuje se na stacionarna postrojenja, vazdušni i pomorski saobraćaj, kao i na sektore iz ETS 2 sistema u dijelu koji se odnosi na MRVA (praćenje, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju). Obaveze predaje emisionih kredita ograničene su na stacionarna postrojenja i vazdušni saobraćaj. Član 47 ZKP-a, u vezi sa članom 101 ZKP-a, propisuje obavezu predaje emisionih kredita za broderske kompanije i uvođenje pomorskog sektora u ETS od dana stupanja u članstvo EU.

Slična obaveza ne postoji za predaju emisionih kredita od strane regulisanih subjekata koji podliježu sistemu EU ETS 2. Izmjene i dopune ZKP-a su neophodne kako bi se obezbijedilo potpuno prenošenje Direktive o EU ETS-u u pogledu subjekata iz EU ETS 2 sistema.

Pojedine odredbe ZKP-a uređuju obuhvat nacionalnog EU ETS-a, dok druge treba prenijeti u Uredbu o ETS-u koja je pripremljena, ali još uvijek nije usvojena. Prema ZKP-u, Vlada je nadležna za utvrđivanje aktivnosti za koje se izdaju dozvole i gasova koji ulaze u obuhvat nacionalnog ETS-a (član 15 stav 6 i član 21 stav 15 za sektore iz ETS 2 sistema).

Uredba o ETS-u (Sl. list CG, br. 08/20) u svom Aneksu I utvrđuje aktivnosti koje emituju gasove sa efektom staklene bašte za koje se izdaje dozvola, čime se *de facto* prenosi Aneks I Direktive o EU ETS-u (energetika, rafinerije, proizvodnja gvožđa i čelika, obojeni metali, cement, staklo, keramika, celuloza i papir). Aneksi II i III Direktive o ETS-u nijesu preneseni ovim aktom. Novi nacrt Uredbe o ETS-u, koji još uvijek nije usvojen, u potpunosti prenosi Aneks I, II i III Direktive o EU ETS-u.

Član 23 ZKP-a uređuje aktivnosti u vazdušnom saobraćaju, uključujući izuzimanja kojima se prenose relevantni dijelovi Aneksa I Direktive o EU ETS-u.

Član 29 stav 4 ZKP-a uključuje odredbe MRV Uredbe za pomorski saobraćaj koje se odnose na obuhvat brodova na koje se primjenjuju obaveze praćenja i izvještavanja.

Član 50 ZKP-a prenosi članove 27 i 27a Direktive o EU ETS-u koji se odnose na izuzimanje malih operatora.

Nacionalni ETS trenutno uključuje samo jedno postrojenje. Prvobitno je nacionalni ETS obuhvatao tri subjekta: Termoelektranu Pljevlja, Kombinat aluminijuma Podgorica (KAP) i

fabriku Toščelik (*Toscelik Alloyed Engineering Steel*). Trenutno je samo jedna od ovih fabrika (Termoelektrana Pljevlja) i dalje operativna.

Usvajanjem Uredbe o ETS-u, obuhvat nacionalnog ETS-a u pogledu MRVA (praćenja, izvještavanja, verifikacije i akreditacije) biće usklađen i za sektore iz ETS 1 i za sektore iz ETS 2 sistema, čime će se dovršiti potpuno prenošenje Aneksa I, II i III Direktive o EU ETS-u.

Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (ZKP) su neophodne kako bi se obezbijedilo usklađivanje obuhvata za predaju emisionih kredita za regulisane subjekte u okviru ETS 2 sistema od momenta stupanja u članstvo EU.

3. Praćenje, izvještavanje, verifikacija i akreditacija (MRVA)

a) Pravni okvir EU koji uređuje MRVA

Okvir EU za MRVA predstavlja okosnicu EU ETS-a i od suštinskog je značaja za osiguranje njegovog ekološkog integriteta i efikasnog funkcionisanja. Utemeljen je u sveobuhvatnom korpusu pravne tekovine EU (*acquis*), posebno u Direktivi o EU ETS-u (članovi 14 i 15, kao i član 30f stav 6 za ETS 2 pored Aneksa IV Direktive o EU ETS-u), Uredbi o praćenju i izvještavanju (MRR), Uredbi o verifikaciji i akreditaciji (AVR), kao i u sektorskim instrumentima, uključujući MRV Uredbu EU za pomorski saobraćaj, ETS pravila za vazdušni saobraćaj uključujući pravila za sprovođenje CORSIA-e, i poseban okvir uspostavljen za sektore iz ETS 2 sistema.

Kroz sve sektore, MRVA okvir (uzimajući u obzir posebno MRV zakonodavstvo koje uređuje pomorski sektor) strukturiran je oko zajedničkog ciklusa usklađenosti, uz istovremeno uključivanje važnih specifičnih sektorskih prilagođavanja. Obveznici – postrojenja, operatori vazduhoplova, brodarske kompanije ili dobavljači goriva – moraju izraditi i pribaviti odobrenje za planove praćenja kojima se definiše metodologija za kvantifikaciju emisija. Za stacionarna postrojenja, praćenje se zasniva na kontinuiranom mjerenju ili metodologijama proračuna koje se primjenjuju na nivou postrojenja. U vazdušnom saobraćaju koriste se pojednostavljeni pristupi zasnovani na potrošnji goriva, što odražava operativne karakteristike i unutar-EEP obuhvat. Pomorski saobraćaj uvodi praćenje na nivou broda na osnovu podataka o putovanju, nadovezujući se i usklađujući se sa MRV sistemom EU za pomorski saobraćaj, pri čemu su obaveze utvrđene na nivou kompanije. Nasuprot tome, ETS 2 primjenjuje pristup na izvoru (*upstream*), gdje dobavljači goriva izračunavaju emisije na osnovu količina goriva stavljenih u promet radi potrošnje, koristeći standardne emisione faktore. Kroz sve sektore, emisije se prijavljuju na godišnjem nivou, nezavisno ih verifikuju akreditovani verifikatori u skladu sa AVR-om i dostavljaju se nadležnim organima do 31. marta, nakon čega slijedi obaveza predaje odgovarajućeg broja emisionih kredita. Iako su ovi osnovni elementi zajednički, razlike u metodologijama, detaljnosti podataka (granularnosti), odgovornim subjektima i obuhvatu odražavaju potrebu da se MRVA zahtjevi prilagode specifičnim uslovima u sektorima.

Akreditacija je potvrda nacionalnog akreditacionog tijela (NAB) da verifikator ispunjava zahtjeve harmonizovanih standarda za obavljanje verifikacije izvještaja operatora ili operatora vazduhoplova. Tamo gdje AVR ne sadrži posebne odredbe za aktivnosti akreditacije ili za NAB-

ove, primjenjuju se odredbe Uredbe o akreditaciji – koja nije specifična za ETS. NAB mora biti član Evropske kooperacije za akreditaciju (EA) i imati javna ovlaštenja. Evropska kooperacija za akreditaciju (EA) zvanično je imenovana Uredbom o akreditaciji da razvija i održava multilateralni sporazum o međusobnom priznavanju (EA MLA), zasnovan na harmonizovanoj infrastrukturi akreditacije.

U slučajevima kada država članica EU smatra da nije ekonomski svrsishodno ili održivo uspostaviti sopstveni NAB ili pružati usluge akreditacije, ona se može osloniti na NAB druge države članice EU. Međusobno priznavanje verifikatora zahtijeva bezuslovno priznavanje aktivnosti koje sprovode NAB-ovi iz drugih država članica EU. Većina država članica EU koristi kombinaciju domaćih i stranih verifikatora, dok se neke od njih oslanjaju isključivo na strane verifikatore.

a) MRVA u Crnoj Gori

Poglavlje III ZKP-a postavlja osnovu za praćenje u nacionalnom ETS-u. Prema članu 24 ZKP-a, operator stacionarnog postrojenja, regulisani subjekt i operator vazduhoplova dužni su da prate emisije gasova sa efektom staklene bašte u skladu sa odobrenim planom praćenja. Sljedeći članovi uređuju izmjene i dopune plana, njegovu procjenu itd. Praćenje i izvještavanje od strane brodarskih kompanija uređeno je članom 29 i sljedećim članovima ZKP-a.

Izvještavanje je uređeno Poglavljem IV ZKP-a. Član 33 ZKP-a obavezuje operatora stacionarnog postrojenja ili operatora vazduhoplova da Agenciji za zaštitu životne sredine (EPA) dostavi verifikovani izvještaj o GHG. Njegova verifikacija, kao i zadaci verifikatora i njihova nezavisnost, uređeni su sljedećim članovima. Član 38 uređuje izvještavanje i verifikaciju emisija sa brodova.

Poglavlje VI ZKP-a uređuje akreditaciju verifikatora u Crnoj Gori. Član 53 i sljedeći članovi omogućavaju akreditaciju verifikatora od strane Akreditacionog tijela Crne Gore, kao i od strane verifikatora akreditovanih u državama članicama EU ili ugovornim stranama Energetske zajednice. Akreditaciono tijelo Crne Gore je nacionalno akreditaciono tijelo (NAB) i ono je 2023. godine potpisalo EA MLA sporazum sa Evropskom kooperacijom za akreditaciju (EA). ZKP uključuje kako opciju oslanjanja na strani NAB (član 56 AVR-a), tako i međusobno priznavanje verifikatora (član 67 AVR-a).

Pored odredbi u ZKP-u kojima se prenose članovi 14 i 15 Direktive o EU ETS-u i nekoliko odredbi iz MRR-a i AVR-a, u Crnoj Gori je na osnovu ZKP-u iz 2025. godine usvojeno i nekoliko podzakonskih akata u 2026. godini koji uređuju MRVA u nacionalnom ETS-u.

Uredba o praćenju i izvještavanju (MRR) prenesena je kroz:

- Pravilnik o bližim uslovima za upravljanje, kontrolu i vođenje evidencije o podacima o emisijama gasova sa efektom staklene bašte;
- Pravilnik o sadržaju plana praćenja i metodologiji za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte iz stacionarnih postrojenja, vazduhoplova i regulisanih subjekata;
- Pravilnik o načinu izvještavanja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte.

Sljedeće odredbe MRR-a nijesu prenešene na nacionalnom nivou:

EU MRR (Uredba o praćenju i izvještavanju)	Aktivnosti potrebne za obezbjeđivanje potpunog prenošenja
Član 17	Zakon o klimatskim promjenama (ZKP) ne sadrži pravni osnov na koji bi se operator ili operator vazduhoplova mogli pozvati u slučaju nedostatka tehničkih mogućnosti. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a.
Član 18	ZKP ne uređuje pitanje nesrazmjernih troškova i ne pruža pravni osnov za dalje regulisanje ovog pitanja. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a.
Član 52	Djelimično preneseno članom 22 stav 1 ZKP-a. Izmjene i dopune ZKP-a su neophodne kako bi se obezbijedilo potpuno prenošenje, uključujući i odstupanje iz stava 2, koje se ne može uvesti podzakonskim aktima.
Član 55	Djelimično preneseno članom 28 ZKP-a. Potpuno prenošenje će se postići Pravilnikom na osnovu člana 28 stav 10.
Član 75k	Nije prenešeno. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a.
Član 75l stav 6	Član 75l je prenesen članom 59 Pravilnika o sadržaju plana praćenja i metodologiji za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte iz stacionarnih postrojenja, vazduhoplova i za regulisane subjekte. Neophodne su izmjene i dopune Pravilnika kako bi se prenio i stav 6 tog člana koji nedostaje.
Član 75n	Djelimično preneseno članom 28 ZKP-a. Potpuno prenošenje će se postići Pravilnikom na osnovu člana 28 stav 10.

Za nedostajuće odredbe iz Uredbe o praćenju i izvještavanju (EU MRR) koje su identifikovane u gornjoj tabeli, neophodne su izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (ZKP) i Pravilnika o sadržaju plana praćenja i metodologiji za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte iz stacionarnih postrojenja, vazduhoplova i za regulisane subjekte. Pored toga, neophodno je da Ministarstvo usvoji Pravilnik na osnovu člana 28 stav 10 ZKP-a kojim se uređuje pojednostavljeni plan praćenja.

Uredba o verifikaciji i akreditaciji (AVR) prenesena je kroz:

- Pravilnik o kriterijumima i načinu verifikacije podataka o emisijama gasova sa efektom staklene bašte, kao i sadržaju i obliku izvještaja o verifikaciji;
- Pravilnik o bližim uslovima koje u pogledu kadra i opreme mora ispunjavati pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte.

EU AVR (Uredba o verifikaciji i akreditaciji)	Aktivnosti potrebne za obezbjeđivanje potpunog prenošenja
Članovi 47 i 48	Nije preneseno. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a, kao i izmjene i dopune Pravilnika o bližim uslovima koje u pogledu kadra i opreme mora ispunjavati pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte.
Član 50 AVR	Djelimično preneseno članom 58 ZKP-a. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a i donošenje Pravilnika na osnovu člana 58 stav 3 ZKP-a.
Član 51	Nije preneseno. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a.

Članovi 58, 59 i 60	Djelimično preneseno kroz pravila o akreditaciji donijeta na osnovu Zakona o akreditaciji. Detalje koji se odnose na specifičnosti ETS-a potrebno je prenijeti kroz izmjene i dopune Pravilnika o bližim uslovima koje u pogledu kadra i opreme mora ispunjavati pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte.
Članovi 63 i 64	Nije preneseno. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a (dodavanje novih članova u Poglavlju VI).
Član 71	Djelimično preneseno članom 58 ZKP-a. Potpuno prenošenje će se postići donošenjem Pravilnika na osnovu člana 58 stav 3 ZKP-a.
Članovi 73, 74, 75, 76 i 77	Nije preneseno. Neophodne su izmjene i dopune ZKP-a (dodavanje novih članova u Poglavlju VI).

Za nedostajuće odredbe iz Uredbe o verifikaciji i akreditaciji (EU AVR) koje su identifikovane u gornjoj tabeli, neophodne su izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (ZKP) i Pravilnika o bližim uslovima koje u pogledu kadra i opreme mora ispunjavati pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte.

Pored toga, neophodno je da Ministarstvo usvoji Pravilnik na osnovu člana 58 stav 3 ZKP-a kojim se uređuje izvještaj o godišnjem programu nadzora.

– *MRV za pomorski saobraćaj*

MRV za pomorski saobraćaj prenesen je na nacionalnom nivou na sljedeći način:

Pravna tekovina EU u oblasti MRV-a za pomorski saobraćaj	Odgovarajući crnogorski propis
Uredba (EU) 2015/757 o praćenju, izvještavanju i verifikaciji emisija gasova sa efektom staklene bašte iz pomorskog saobraćaja	Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti ⁴⁶ (vidjeti tabelu u nastavku)
Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2917 o aktivnostima verifikacije, akreditaciji verifikatora i odobravanju planova praćenja od strane nadležnih organa	Pravilnik o načinu ocjene planova praćenja i verifikacije izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte iz brodova ⁴⁷
Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2849 u pogledu pravila za izvještavanje i dostavljanje zbirnih podataka o emisijama na nivou kompanije	Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti / Prilog 2 DIO D: Pravila za izvještavanje o zbirnim podacima o emisijama na nivou kompanije
Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2776 o izmjeni Uredbe (EU) 2015/757 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu pravila za praćenje emisija gasova sa efektom staklene	Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja,

bašte i drugih relevantnih informacija iz pomorskog saobraćaja	izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti
Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2016/1928 o utvrđivanju prevezenog tereta za kategorije brodova koji nisu putnički, ro-ro brodovi i brodovi za prevoz kontejnera, u skladu sa Uredbom (EU) 2015/757	Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti (Prilog 3)
Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2023/2449 o utvrđivanju pravila za primjenu Uredbe (EU) 2015/757 u pogledu šablona za planove praćenja, izvještaje o emisijama, djelimične izvještaje o emisijama, dokumente o usklađenosti i izvještaje na nivou kompanije	Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti (Član 8, Obrasci 1 i 2)
Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2023/2599 o utvrđivanju pravila za primjenu Direktive 2003/87/EZ u pogledu upravljanja brodarskim kompanijama od strane nadležnih organa u odnosu na brodarsku kompaniju	Nema odgovarajućeg propisa. Uredba (EU) 2023/2599 će se primjenjivati od dana pristupanja.
Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2023/2297 o identifikovanju susjednih kontejnerskih luka za pretovar u skladu sa Direktivom 2003/87/EZ	Nema odgovarajućeg propisa. Uredba (EU) 2023/2297 će se primjenjivati od dana pristupanja.
Implementirajuća odluka Komisije (EU) 2023/2895	Nema odgovarajućeg propisa. Odluka (EU) 2023/2895 će se primjenjivati od dana pristupanja.
Implementirajuća odluka Komisije (EU) 2024/411	Nema odgovarajućeg propisa. Odluka (EU) 2024/411 će se primjenjivati od dana pristupanja.

Iako će se sprovedbene uredbe, koje trenutno nisu prenesene, direktno primjenjivati od dana pristupanja EU, Crna Gora mora izmijeniti i dopuniti Zakon o klimatskim promjenama kako bi osigurala takvu direktnu primjenjivost. Pored toga, biće potrebno izmijeniti i dopuniti sprovedbene odluke Komisije kako bi obuhvatile i Crnu Goru, s ciljem njihove primjene od dana pristupanja. Uredba (EU) 2015/757 prenesena je u prečišćenom tekstu, uključujući i delegirane akte. Nakon drugog kruga konsultacija sa Komisijom, Pravilnik o metodologiji za praćenje emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka sa brodova, o upravljanju podacima i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenata o usklađenosti izmijenjen je u skladu sa dobijenim komentarima, dok su preostale izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama prikazane u tabeli u nastavku:

Uredba 2015/757	Potrebne aktivnosti Crne Gore	Vremenski okvir
Član 2 — Relevantni gasovi sa efektom staklene bašte	Izmjena i dopuna Zakona o klimatskim promjenama radi ispravke tehničke greške (NO – N2O) azot-oksid / azot-suboksid. Pravilnik o metodologiji praćenja navodi ispravan naziv.	Q2 2027

Član 3 (tačke g i p) — Definicije	Djelimično prenešeno (manje praznine u prenošenju). Potrebne su izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama.	Q2 2027
Član 6 (6) — Dostavljanje i odobravanje planova praćenja od strane nadležnog organa	Nije prenešeno. Neophodne su izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama.	Q2 2027
Član 15 (6) — Postupci verifikacije	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (član 41)	Q2 2027
Član 20 — Razmjena informacija i efikasna saradnja između nacionalnih organa	Nije eksplicitno prenešeno. Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (dodavanje novog člana u Poglavlju VI).	Q2 2027
PRIOLOG II — Praćenje drugih relevantnih informacija A. Praćenje na nivou pojedinačnog putovanja (član 9)	Izmjene i dopune Zakona o klimatskim promjenama (član 38) – pravni osnov za izuzeća koja se odnose na praćenje na nivou pojedinačnog putovanja.	Q2 2027

4. Usklađenost i sprovođenje

a) Usklađenost i sprovođenje u sistemu trgovine emisijama Evropske unije (EU ETS)

Član 21 Direktive o EU ETS-u uključuje obavezu država članica EU da na godišnjem nivou izvještavaju Evropsku komisiju o aranžmanima za dodjelu emisionih kredita, radu registara, primjeni sprovedbenih mjera za MRVA (praćenje, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju), kao i o pitanjima koja se odnose na usklađenost sa Direktivom o EU ETS-u. Na osnovu ovih izvještaja, Evropska komisija objavljuje sopstveni izvještaj. U svom izvještaju iz 2024. godine, zasnovanom na podacima iz 2023. godine, Evropska komisija je ukazala na ponavljajuće probleme u pogledu neusklađenosti.⁴⁸ Kako bi osigurale kontinuiranu usklađenost sa pravilima EU ETS-a, države članice EU su sprovele niz preventivnih mjera, kao što su jačanje kapaciteta operatera, podsjećanje zainteresovanih strana na rokove za izvještavanje ili druge obaveze u pogledu usklađenosti, ili blokiranje računa i obustavljanje dodjele emisionih kredita u slučajevima nepravilnosti.⁴⁹

Kao naknadnu mjeru u slučajevima neusklađenosti, države članice EU preduzimaju mjere sprovođenja, uključujući, kao krajnju mjeru, izricanje sankcija. Član 16 Direktive o EU ETS-u uređuje kazne koje se mogu izreći za kršenje nacionalnih odredbi kojima se prenosi i primjenjuje Direktiva o EU ETS-u. Glavna kazna, definisana u Direktivi o EU ETS-u, jeste kazna za prekomjerne emisije definisana u članu 16 stav 3 Direktive o EU ETS-u, koja se mora izreći operaterima i operaterima vazduhoplova koji ne predaju dovoljan broj emisionih kredita do 30. aprila svake godine. Kazna je utvrđena u iznosu od 100 EUR/tCO₂e za emisije za koje nisu predati emisioni krediti. Ostale kazne moraju definisati same države članice EU, a Direktiva o EU ETS-u zahtijeva da te kazne budu efikasne, proporcionalne i odvraćajuće (član 16 stav 1 Direktive o EU ETS-u).

Evropska komisija je ukazala na razlike u vrstama i iznosima kazni koje primjenjuju države članice EU. U 2021. godini, 18 zemalja je imalo utvrđene minimalne i maksimalne novčane kazne uz značajne varijacije. Minimalne kazne kretale su se od 50 EUR dnevno u Mađarskoj do kazne od

75.000 EUR u Sloveniji, dok su se maksimalne kazne kretale od 250 EUR dnevno u Mađarskoj do kazne od 2 miliona EUR u Španiji. Dvije zemlje su definisale samo maksimalnu novčanu kaznu, dok je u Danskoj i Finskoj donošenje odluke o tačnom iznosu kazne prepušteno sudovima.⁵⁰

U pojedinim državama članicama EU, odgovornom licu se može izreći i kazna zatvora, sa trajanjem i do 120 mjeseci za pojedine ili sve vrste kršenja propisa. Neke zemlje predviđaju mogućnost izricanja drugih mjera osim novčanih kazni i kazni zatvora. Na primjer, Grčka predviđa mogućnost zatvaranja postrojenja na period od 5 do 20 dana. U Španiji se aktivnosti takođe mogu privremeno obustaviti, ili se dozvola može čak i oduzeti. U Francuski se izriču službene opomene radi usklađivanja sa zakonodavstvom.

Većina zemalja je definisala kazne za kršenja kao što su rad bez dozvole, neispunjavanje uslova iz dozvole, nedostavljanje plana praćenja ili izvještaja o emisijama u utvrđenom roku, ili vršenje praćenja koje nije u skladu sa odobrenim planom praćenja. Slične kazne se primjenjuju i na sektor vazduhoplovstva, iako se pojedina kršenja specifična za postrojenja ne primjenjuju na vazduhoplovstvo.⁵¹

Član 54 AVR-a omogućava nacionalnom akreditacionom tijelu (NAB) da izrekne administrativne mjere kao što su suspenzija, ukidanje ili smanjenje obima akreditacije verifikatora, ukoliko verifikator ne ispunjava zahtjeve iz AVR-a.

b) Obezbjedjivanje usklađenosti i sprovođenje u okviru nacionalnog ETS-a u Crnoj Gori

Poglavlje XI Zakona o klimatskim promjenama iz 2025. godine uređuje nadzor nad sprovođenjem ovog zakona. Članom 89 Zakona o klimatskim promjenama propisana je nadležnost Ministarstva ekologije, drugih organa državne uprave i organa uprave za vršenje nadzora nad sprovođenjem ovog zakona i podzakonskih akata donijetih na osnovu njega. Pored toga, inspekcijски nadzor vrše ekološki, tržišni i carinski inspektori, kao i inspektori za sigurnost pomorske plovidbe. Njihova ovlašćenja uključuju zabranu obavljanja aktivnosti koje se sprovode bez dozvole, nalaganje operaterima da podnesu zahtjev za izdavanje dozvole, da vrše praćenje, kao i da uspostave evidenciju i procedure za upravljanje.

Dok se ovlašćenja ekoloških, tržišnih i carinskih inspektora primjenjuju od dana stupanja na snagu Zakona o klimatskim promjenama, inspektor za sigurnost pomorske plovidbe dodijeljene su nadležnosti koje bi se primjenjivale od momenta stupanja u članstvo EU (član 93 stav 2 u vezi sa članom 101), izuzev nadležnosti koje su već propisane zakonom kojim se uređuje inspekcijски nadzor i drugim posebnim zakonima.

Poglavlje XII Zakona o klimatskim promjenama propisuje novčane kazne, koje se kreću od 2.000 eura do 40.000 eura za pravna lica (član 94), dok će se novčanom kaznom od 30 eura do 2.000 eura kazniti za prekršaj odgovorno lice u organu državne uprave, organu uprave, organu lokalne uprave i imalac javnih ovlašćenja (član 95).

U skladu sa Zakonom o klimatskim promjenama, Vlada propisuje visinu i način plaćanja kazne za prekomjerne emisije, koja je definisana kao naknada za razliku u emisijama gasova sa efektom staklene bašte (član 48 stav 9). Agencija za zaštitu životne sredine (EPA) utvrđuje količinu emisija

koje je postrojenje ili vazduhoplov ispustio, a za koje nisu predate emisijske dozvole, i donosi rješenje o plaćanju naknade, protiv kojeg se može izjaviti žalba Ministarstvu.

Član 59 Zakona o klimatskim promjenama u potpunosti prenosi član 54 AVR-a koji se odnosi na ovlaštenja nacionalnog akreditacionog tijela (NAB) da suspenduje, ukine ili smanji obim akreditacije verifikatora.

Crna Gora je uvela odredbe koje uređuju usklađenost i sprovođenje u okviru nacionalnog ETS-a, osim kazne za prekomjerne emisije. Donošenje odluke Vlade o definisanju kazne za prekomjerne emisije je u toku. Ova vrijednost će biti definisana u nacrtu Uredbe o ETS-u, čije je usvajanje predviđeno za jun 2026. godine. Izmjena i dopuna Uredbe o ETS-u je neophodna kako bi se osiguralo da kazna za prekomjerne emisije bude usklađena sa Direktivom o EU ETS-u.

5. Određivanje gornje granice

a) Određivanje gornje granice u EU ETS

Ukupne emisije koje sektori obuhvaćeni EU ETS-om mogu da emituju ograničene su gornjom granicom broja emisijskih dozvola. U okviru ove gornje granice, operateri (proizvodnja električne i toplotne energije, industrijska proizvodnja, avijacija – od 2012. godine i pomorski saobraćaj – od 2024. godine) dobijaju dozvole kojima mogu trgovati, a svaka dozvola daje im pravo da emituje:

- jednu tonu CO₂ ili
- ekvivalentnu količinu drugih snažnih gasova sa efektom staklene bašte, kao što su azotni oksid (N₂O) i perfluorouglenici (PFC).

Članovi 9 i 9a EU ETS Direktive uređuju ukupnu količinu dozvola na nivou Unije i njeno prilagođavanje. Svake godine gornja granica se smanjuje pomoću linearnog faktora smanjenja (LRF) koji se primjenjuje na ukupne direktne emisije svih EU ETS postrojenja, na osnovu prosječne godišnje ukupne količine dozvola izdatih u periodu 2008–2012, u skladu sa odlukom Evropske komisije. Revidirana EU ETS Direktiva iz 2023. godine ubrzala je povećanje LRF sa 2,2% koji je prvobitno bio utvrđen za fazu 4 EU ETS (2021–2030) na 4,3% za period 2024–2027 i 4,4% od 2028. godine.

U julu 2023. godine, Evropska komisija je usvojila odluku o ukupnoj količini dozvola na nivou Unije koje će biti izdate u okviru EU ETS za 2024. godinu, koja obuhvata stacionarna postrojenja i aktivnosti pomorskog saobraćaja. Ova gornja granica iznosi 1 386 051 745 dozvola. U oktobru 2023. godine, Evropska komisija je usvojila odluku o ukupnoj količini dozvola za vazdušne operatere u okviru EU ETS za 2024. godinu („aviation cap“), u skladu sa članom 3c(5) EU ETS Direktive, kojom je gornja granica utvrđena na 28 866 578 dozvola.

Jedinice za smanjenje emisija i sertifikovane jedinice smanjenja emisija više se ne smatraju jedinicama za usklađenost u okviru EU ETS i moraju se zamijeniti EU ETS emisijskim dozvolama.

b) Utvrđivanje gornje granice (cap) u nacionalnom ETS-u u Crnoj Gori

Član 5 ETS Uredbe 08/20 propisuje da jedna jedinica emisijske dozvole odgovara jednoj toni emisija ugljen-dioksida ekvivalenta (tCO_{2e}) i definiše minimalnu cijenu za dozvole koje se prodaju na aukciji ili dodjeljuju na kredit termoelektranama na ugalj u iznosu od 24 €/tCO₂. Aneks II ETS Uredbe definiše ukupnu količinu emisijskih dozvola koja se raspodjeljuje („cap“) za svaku godinu, uz primjenu faktora linearne redukcije (LRF) od 1,5% u periodu 2020–2030, počevši od 3 303 542 tCO₂ u 2020. godini.

U Crnoj Gori nijesu predviđeni mehanizmi za kompenzaciju emisija niti drugi fleksibilni mehanizmi.

Vlada ima ovlašćenje da donosi podzakonske akte kojima se određuje ukupna količina emisija i LRF (član 45(14)), kako za stacionarne instalacije, tako i za operatere avio-saobraćaja i broderske kompanije (član 47(11)). Nacrt ETS uredbe, koji je pripremljen ali još uvijek nije usvojen, uređuje ovu oblast, definišući ukupnu količinu dozvola kao i LRF.

Nacionalni ETS dozvoljava isključivo obavezujuće emisijske dozvole za usklađenost sa sistemom i ne predviđa korišćenje offseta niti fleksibilnih mehanizama u skladu sa EU ETS-om.

Ukupni nacionalni cap emisijskih dozvola i LRF definisan u ETS Uredbi 08/20 niži su od LRF-a u EU ETS-u. Nacrt ETS uredbe, čije se usvajanje planira za jun 2026. godine, ukinuće ovaj akt i nastaviće da uređuje nacionalni cap i LRF do pristupanja EU. Nacionalni cap i LRF biće potrebno ukinuti u trenutku pristupanja EU.

Izmjena Zakona o klimatskim promjenama je neophodna kako bi se uklonilo ovlašćenje Vlade da određuje nacionalni cap i LRF. Pored toga, odredbe ETS Uredbe koje se odnose na ovo takođe treba staviti van snage.

6. Izdavanje dozvola za emisije gasova staklene bašte (GHG)

a) Izdavanje GHG dozvola u EU ETS-u

Članovi 5 i 6 EU ETS Direktive uređuju izdavanje dozvola za stacionarne instalacije (isključujući avijaciju i pomorstvo), a član 30b za regulisane subjekte u okviru ETS2. Ove odredbe uređuju postupak podnošenja zahtjeva za dozvole i određuju njihov sadržaj. Član 7 EU ETS Direktive uređuje ažuriranje dozvola, dok se član 8 odnosi na koordinaciju sa postupcima u okviru IED-a, omogućavajući da se zahtjevi EU ETS-a integrišu u IED procedure.

Za stacionarne instalacije (član 6(2) tačka c) EU ETS Direktive) i za regulisane subjekte obuhvaćene ETS2 (član 30b(4) tačka d) EU ETS Direktive), GHG dozvola mora da sadrži plan monitoringa. Operateri u avijaciji su takođe obavezni da izrade takve planove koji moraju biti

odobreni od strane nadležnog organa (član 3g EU ETS Direktive), a brodarske kompanije su odgovorne za monitoring i izvještavanje u skladu sa Uredbom o MRV za pomorstvo.

Neke države članice EU koriste IT sistem za upravljanje procesom monitoringa i izvještavanja između nadležnih organa, operatera, operatera vazduhoplova i verifikatora. Mnoge koriste E-reporting alat koji je razvila Evropska komisija, u skladu sa članom 14(4) EU ETS Direktive.

b) Izdavanje dozvola u nacionalnom ETS-u u Crnoj Gori

Zakon o klimatskim promjenama iz 2025. godine u potpunosti je prenio odredbe EU ETS Direktive koje se odnose na izdavanje dozvola. Član 16 ZKP-a prenosi član 5 EU ETS Direktive, dok članovi 17 i 18 prenose član 6. Član 19 ZKP-a u potpunosti prenosi član 7. Član 22 ZKP-a prenosi član 3g EU ETS Direktive koji se odnosi na avijaciju, a član 21 prenosi član 30b EU ETS Direktive koji se odnosi na sektore obuhvaćene ETS2.

No requirement for the optional use of automated systems from Article 14 of the EU ETS Directive is transposed in Montenegro.

Relevantne odredbe EU ETS Direktive koje se odnose na izdavanje dozvola prenesene su u Crnoj Gori kroz Zakon o klimatskim promjenama iz 2025. godine i nijesu identifikovane praznine.

7. Dodjela emisijskih dozvola

a) Metod dodjele u EU

Emisijske dozvole u EU ETS-u se ili dodjeljuju besplatno ili prodaju putem aukcija. Besplatna dodjela se postepeno ukida, a za sektor električne energije nema besplatnih dozvola za investicije nakon 31. decembra 2024. godine, u skladu sa članom 10ca EU ETS Direktive, dok se za industrijske sektore koji su izloženi riziku od curenja ugljenika besplatne dozvole postepeno ukidaju paralelno sa postepenim uvođenjem CBAM obaveza.

– Aukcije

Dodjela dozvola putem aukcionisanja je pravilo u EU ETS-u. Član 10 EU ETS Direktive uređuje aukcionisanje dozvola za stacionarne instalacije. Stav 1 ovog člana propisuje da se od 2021. godine 57% dozvola treba aukcionisati. Ova odredba takođe propisuje pravila za aukcionisanje određenog broja dozvola radi uspostavljanja Fonda za modernizaciju, dok se preostale dozvole raspodjeljuju između država članica EU.

Član 3d EU ETS Direktive utvrđuje pravila za aukcionisanje u sektoru avijacije. Aukcionisanje u pomorstvu se postepeno uvodi od 2024. godine, u skladu sa članom 3gb EU ETS Direktive. Od 1. januara 2026. godine, cijela količina dozvola za avijaciju biće aukcionisana, osim onih koje su dodijeljene Fondu za inovacije ili se koriste za kompenzaciju razlike u cijeni između fosilnog kerozina i prihvatljivih održivih goriva.

Aukcionisanje dozvola za regulisane subjekte u okviru ETS2 predviđeno je da počne od 2028. godine i u početku će se ove aukcije sprovoditi odvojeno od aukcionisanja dozvola za stacionarne instalacije i avijaciju.

– *Besplatna dodjela*

Pored članova 10a i 10b EU ETS Direktive, primjenjuju se pravila besplatne dodjele - FAR (Free Allocation Rules), koji se odnosi samo na stacionarne instalacije, ažurirane referentne vrijednosti (benchmark vrijednosti), ažurirana lista sektora izloženih riziku od curenja ugljenika (*carbon leakage*) i ALC Uredba (*Allocation Adjustment and Closure /Allocation Level Change*). ALC Uredba propisuje procedure za utvrđivanje da li je dostignut ovaj prag i kako se naknadno vrše prilagođavanja besplatne dodjele. Član 3(3) ALC Uredbe propisuje da nadležni organ može obustaviti izdavanje besplatnih dozvola i može povratiti sve višak dozvola koji proizilazi iz prekomjerne dodjele. Član 6 ALC Uredbe uređuje podsticaje za povećanje energetske efikasnosti instalacija za koje ne postoji proizvodni benchmark.

Na osnovu zahtjeva operatera, nadležna država članica EU vrši obračun broja emisijskih dozvola koje se besplatno dodjeljuju počevši od 2021. godine i svake naredne pet godine. Država članica mora obavijestiti Evropsku komisiju o godišnjoj količini emisijskih dozvola po instalaciji koje su besplatno dodijeljene novim učesnicima, a Evropska komisija ima pravo da ocijeni taj preliminarni prijedlog.

FAR i ALC uredbe propisuju MRV zahtjeve za određivanje podataka za dodjelu. Svake godine operateri koji su dobili besplatne dozvole moraju do 31. marta dostaviti godišnji izvještaj o aktivnostima (AAL) nadležnom organu, koji mora biti verifikovan od strane akreditovanog verifikatora. FAR zahtijeva od operatera da izrade plan metodologije monitoringa, koji mora biti verifikovan i dostavljen nadležnom organu na odobrenje.

U EU ETS-u, aviokompanije su u periodu 2013–2020. godine dobijale najveći dio svojih dozvola besplatno.

- *Pravila za rješavanje curenja ugljenika (carbon leakage)*

U okviru EU ETS-a, industrijske instalacije koje su u značajnom riziku od curenja ugljenika dobijaju poseban tretman kako bi se zaštitila njihova konkurentnost. Radi zaštite konkurentnosti industrija obuhvaćenih EU ETS-om, sektori i podsektori koji su u značajnom riziku od curenja ugljenika dobijaju veći udio besplatnih emisijskih dozvola u poređenju sa drugim industrijskim instalacijama. Ne postoji besplatna dodjela za robu obuhvaćenu CBAM Uredbom. Član 10b EU ETS Direktive propisuje pravila za definisanje rizika od curenja ugljenika i mjere za podršku određenim energetski intenzivnim industrijama do 2030. godine, u skladu sa članom 10a EU ETS Direktive, kroz nacionalne šeme državne pomoći. Član 10a(1) EU ETS Direktive zabranjuje besplatnu dodjelu emisijskih dozvola za proizvodnju električne energije, a član 10ca ukida mogućnost besplatne dodjele u svrhu modernizacije elektroenergetskih sektora.

b) Dodjela emisijskih dozvola u nacionalnom ETS-u Crne Gore

Raspodjela emisijskih dozvola vrši se od strane Ministarstva ekologije, bilo putem aukcija ili kroz besplatnu dodjelu (član 45 Zakona o klimatskim promjenama). Besplatne emisijske dozvole ne dodjeljuju se novim instalacijama za proizvodnju električne energije. Član 46 Zakona o klimatskim promjenama uređuje dodjelu za operatere vazduhoplova, a član 47 uređuje predaju emisijskih dozvola za brodarske kompanije. Ovo posljednje će se primjenjivati od datuma pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji, kako je propisano članom 101 Zakona o klimatskim promjenama.

Član 45 Zakona o klimatskim promjenama daje pravni osnov za donošenje akta Vlade kojim se definišu prelazne mjere, uslovi i kriterijumi za dodjelu besplatnih emisijskih dozvola za energetske intenzivne industrije i modernizaciju energetskog sektora. Član 100 Zakona o klimatskim promjenama propisuje period važenja besplatnih emisijskih dozvola dodijeljenih u skladu sa Zakonom o klimatskim promjenama iz 2019. godine; njihova važnost prestaje 1. maja 2026. godine.

Ovi članovi djelimično prenose članove 10, 10a i 10b EU ETS Direktive.

Uredba o ETS-u 08/20, koja je još uvijek na snazi, sadrži pravila za besplatne dozvole za postojeće i nove instalacije, kao i za proizvodnju električne energije iz uglja. Ove dozvole se dodjeljuju na aukcijama od strane Ministarstva po fiksnoj minimalnoj cijeni, kako je definisano u članu 5 Uredbe o ETS-u (24 EUR/tCO₂). Član 3 Uredbe o ETS-u propisuje da, ako broj emisijskih dozvola koje traže operateri premašuje dostupne dozvole, raspodjela se vrši putem aukcije. Član 4 Uredbe o ETS-u sadrži odredbe o besplatnoj dodjeli emisijskih dozvola radi zaštite od curenja ugljenika, ali ne definiše posebne kriterijume za ovu zaštitu, niti sadrži odredbe o državnoj pomoći za energetske intenzivne industrije ili podršci modernizaciji elektroenergetskog sektora.

Nacrt nove uredbe o ETS-u, koji još uvijek nije usvojen, detaljnije definiše pravila aukcionisanja, kao i kriterijume za besplatnu dodjelu emisijskih dozvola. Međutim, potpuna usklađenost biće postignuta nakon pristupanja Evropskoj uniji u dijelu koji se odnosi na kvote za pojedinačne države članice, količinu emisijskih dozvola koje se prodaju na aukcijama itd. Pored toga, pravila za besplatnu dodjelu u EU, odnosno članovi 10a i 10b EU ETS Direktive, FAR, ALC Uredba ili benchmark vrijednosti, biće izmijenjeni kako bi uključili Crnu Goru u njihov obuhvat. Ovi akti će postati direktno primjenjivi u Crnoj Gori po pristupanju Evropskoj uniji.

Zakon o klimatskim promjenama prenosi osnovne principe raspodjele emisijskih dozvola putem aukcija i besplatne dodjele. Zakon o klimatskim promjenama treba da se izmijeni kako bi se propisala direktna primjenjivost EU FAR, ALC i EU benchmark vrijednosti od momenta pristupanja Evropskoj uniji.

Preostale obaveze koje proizilaze iz članova 10a, 10b i 10c EU ETS Direktive takođe treba uključiti izmjenama Zakona o klimatskim promjenama prije pristupanja.

Podzakonski akti koji se odnose na besplatnu dodjelu (uključujući obaveze godišnjeg izvještaja o aktivnostima itd.) treba da budu usvojeni u Crnoj Gori, kroz izmjene Uredbe o ETS-u.

8. Korišćenje prihoda od ETS-a

a) Korišćenje prihoda od EU ETS-a

Države članice EU su odgovorne za odlučivanje o korišćenju tih prihoda, koji treba da prate klimatske svrhe propisane članom 10(3) EU ETS Direktive, a države članice EU moraju da izvještavaju Evropsku komisiju o korišćenju prihoda u okviru svojih obaveza izvještavanja prema Uredbi o upravljanju (Governance Regulation).

Pored toga, dio prihoda mora da se koristi za finansiranje posebnih fondova uspostavljenih i uređenih u okviru EU ETS-a i njegovih sprovedbenih akata. To uključuje Fond za modernizaciju, Fond za inovacije (koji se u potpunosti finansira iz prihoda ETS-a), kao i Socijalni klimatski fond (uspostavljen da dopuni uvođenje ETS2). Instrument za oporavak i otpornost (Recovery and Resilience Facility – RRF) uspostavljen je posebnom uredbom i uređen je članom 10e EU ETS Direktive (za ublažavanje posljedica pandemije do 2026. godine).

b) Korišćenje prihoda od nacionalnog ETS-a u Crnoj Gori

Uredba o ETS-u 08/20 trenutno propisuje svrhe u koje se mogu koristiti sredstva prikupljena od prodaje emisijskih dozvola na aukcijama. Član 8 Uredbe o ETS-u definiše da se sredstva prikupljena od aukcionisanja dozvola uplaćuju u Fond za zaštitu životne sredine (Eko-fond).

Član 84 novog Zakona o klimatskim promjenama iz 2025. godine uređuje korišćenje sredstava prikupljenih od prodaje emisijskih dozvola u potpunosti usklađeno sa članom 10(3) EU ETS Direktive. Na predlog Ministarstva ekologije, Vlada donosi plan korišćenja sredstava za period od pet godina. Vlada može odlučiti da do 25% prikupljenih sredstava koristi za podršku aktivnostima u sektorima izloženim značajnom riziku od curenja ugljenika, u skladu sa članom 10(6) EU ETS Direktive. Sredstva će se prikupljati na poseban račun Eko-fonda. Eko-fond izvještava Ministarstvo o korišćenju sredstava, a Ministarstvo dostavlja izvještaj Vladi i Sekretarijatu Energetske zajednice u skladu sa izvještavanjem prema Uredbi o upravljanju (Governance Regulation).

Ulaskom u Evropsku uniju, Crna Gora će imati pristup EU fondovima dostupnim državama članicama EU. Biće potrebno usvojiti podzakonske akte koji uređuju učešće u Fondu za modernizaciju, Fondu za inovacije i Socijalnom klimatskom fondu, kao i korišćenje sredstava iz Instrumenta za oporavak i otpornost (RRF) ako on još uvijek bude u primjeni, imajući u vidu njegovo ograničeno trajanje.

Zakon o klimatskim promjenama prenio je svrhe korišćenja prihoda kako su propisane EU ETS Direktivom.

Izvještavanje Evropskoj komisiji nakon pristupanja zahtijeva izmjenu Zakona o klimatskim promjenama, jer član 69 ne uključuje izvještavanje o korišćenju prihoda.

Pored toga, obezbjeđivanje obaveza u vezi sa EU fondovima koje su nametnute državama članicama EU mora biti uključeno u Zakon o klimatskim promjenama kroz izmjene, kao i kroz donošenje novog podzakonskog akta.

9. Nadzor tržišta

a) Integritet tržišta EU ETS-a

EU ETS je najveće ETS tržište u svijetu koje nosi značajne finansijske rizike za njegove učesnike. Kako bi se obezbijedila njegova efikasnost i djelotvornost, potrebno je visoko povjerenje u bezbjedno okruženje za trgovinu. Stabilne ili predvidljive cijene pomažu učesnicima tržišta da planiraju svoje aktivnosti i donose informisane odluke, omogućavajući dugoročna ulaganja i održiv rast. Evropsko tržište ugljenika podliježe snažnom režimu nadzora koji je modeliran prema okviru koji se primjenjuje na evropska finansijska tržišta.

Od 2018. godine emisijske dozvole su klasifikovane kao finansijski instrumenti prema MiFID2, čime se obezbjeđuje primjena EU zakonodavstva o nadzoru tržišta na EU ETS. Ovo štiti tržište ugljenika od zloupotrebe tržišta i drugih oblika nepropisnog ponašanja regulisanih Uredbom o zloupotrebi tržišta.

Član 10(6) EU ETS Direktive ovlašćuje ESMA-u da redovno prati integritet i transparentnost evropskog tržišta ugljenika, naročito u pogledu tržišne volatilnosti i kretanja cijena, funkcionisanja aukcija, trgovinskih operacija na tržištu emisijskih dozvola i derivata, uključujući vanberzansku (OTC) trgovinu, likvidnost i obim trgovine, kao i kategorije i ponašanje učesnika na tržištu, uključujući pozicije finansijskih posrednika. ESMA i nadležni organi dužni su da sarađuju i razmjenjuju detaljne informacije o svim vrstama transakcija.

b) Rezerva za stabilnost tržišta

Rezerva za stabilnost tržišta (*Market Stability Reserve- MSR*) je stvorena kao pravilo zasnovano, dugoročno rješenje za strukturnu neravnotežu između ponude i potražnje emisijskih dozvola u EU ETS-u i počela je da funkcioniše 2019. godine. Uređena je odlukom koju su usvojili Evropski parlament i Savjet.

U slučaju neravnoteže ponude i potražnje izazvane ekonomskom krizom ili prekomjernim korišćenjem međunarodnih kredita i velikim oscilacijama cijena, javlja se potreba da se uskladi ponuda sa potražnjom. Ovaj mehanizam omogućava prilagođavanje ukupnog broja emisijskih dozvola u opticaju (TNAC) tako što apsorbuje ili oslobađa dio aukcionih količina. Mehanizam prilagođava ponudu emisijskih dozvola u EU ETS-u u skladu sa unaprijed utvrđenim TNAC pragovima. Na osnovu nivoa TNAC-a, dozvole se povlače sa aukcija i stavljaju u rezervu ili se oslobađaju iz rezerve i ponovo aukcioniraju. Svake godine, do 1. juna, Evropska komisija objavljuje TNAC, na osnovu broja dodijeljenih i aukcionisanih dozvola, broja predatih dozvola i dozvola uključenih u rezervu.

Član 1a(2) Odluke o rezervi za stabilnost tržišta propisuje da će uključivanje dozvola u rezervu u okviru ETS2 početi od 1. septembra 2028. godine.

c) Nadzor tržišta nacionalnog ETS-a u Crnoj Gori

Novi Zakon o tržištu kapitala iz februara 2026. godine uključuje i derivate i emisijske dozvole gasova staklene bašte kao finansijske instrumente. Zakon je u potpunosti usklađen sa EU acquis-om, uključujući u pogledu prekogranične saradnje i nadzora sa državama članicama EU i sa ESMA-om.

Članovi 45(14) i 47(11) Zakona o klimatskim promjenama daju pravni osnov Vladi da odredi količinu emisijskih dozvola u (nacionalnoj) rezervi za stabilnost tržišta, ali Zakon o klimatskim promjenama ne definiše pravila o funkcionisanju te rezerve.

Član 7 Uredbe o ETS-u 08/20 uspostavlja rezervu za stabilnost tržišta, gdje se dozvole koje ostanu nakon aukcije mogu skladištiti. Ove dozvole se mogu u budućim aukcijama pustiti u opticaj, mogu se poništiti ili se mogu dodijeliti besplatno. Nacrt Uredbe o ETS-u uključuje odredbe koje omogućavaju uspostavljanje rezerve za stabilnost do 2030. godine i uređuje njeno funkcionisanje. Međutim, očekuje se da takva nacionalna rezerva možda neće biti uspostavljena i uključuje pravila o neprodatim dozvolama do uspostavljanja rezerve.

Nacionalno zakonodavstvo o finansijskim tržištima priznaje primjenu zahtjeva EU acquis-a koji se odnose na emisijske dozvole gasova staklene bašte i priznaje ulogu Evropske uprave za hartije od vrijednosti i tržišta (ESMA), kako je propisano članom 10(6) EU ETS Direktive. Međutim, kako bi se obezbijedila potpuna transpozicija EU ETS Direktive, Zakon o klimatskim promjenama treba da se izmijeni kako bi se uvela obaveza saradnje između nacionalnog nadležnog organa i ESMA-e.

10. ETS infrastruktura

a) Registar Unije i platforma za aukcionisanje

Član 19 EU ETS Direktive propisuje da se emisijske dozvole moraju držati u Registru Unije radi sprovođenja postupaka koji se odnose na vođenje računa otvorenih u državama članicama EU, kao i raspodjelu, predaju i poništavanje emisijskih dozvola. Registar Unije je jedinstvena, centralizovana onlajn baza podataka koja obuhvata sve zemlje koje učestvuju u EU ETS-u. Njime upravlja Evropska komisija kao centralni administrator u skladu sa članom 20 EU ETS Direktive. Registar Unije je uređen Uredbom o Registru Unije.

U skladu sa članom 7 Uredbe o Registru Unije, svaka država članica EU imenuje Nacionalnog administratora koji je odgovoran za upravljanje skupom korisničkih računa u okviru svoje nadležnosti. Operateri, verifikatori i trgovci koji učestvuju u EU ETS-u moraju otvoriti račun u

Registru Unije podnošenjem zahtjeva nacionalnom administratoru uz svu prateću dokumentaciju navedenu u Aneksu III i imenovanjem ovlaštenih predstavnika računa. Evropski transakcioni dnevnik (EU Transaction Log), uspostavljen u skladu sa članom 5 Uredbe o Registru Unije, automatski provjerava, evidentira i odobrava sve transakcije između računa u Registru Unije, obezbjeđujući da svi prenosi budu u skladu sa pravilima EU ETS-a. Svaka emisijska dozvola identifikovana je jedinstvenim serijskim brojem i mora se koristiti za potrebe usklađenosti u ETS-u.

Aukcionisanje, kao osnovna metoda raspodjele, predstavlja najjednostavniju i najisplativiju metodu. Takođe obezbjeđuje da novi učesnici i postojeći operateri budu u ravnopravnom konkurentskom položaju.

Uredba o aukcionisanju propisuje pravila kako bi se obezbijedilo da se aukcije sprovede na otvoren, transparentan, usklađen i nediskriminatoran način. Ona utvrđuje aukcijske proizvode, klirinšku cijenu, vrijeme, administraciju i druge aspekte aukcionisanja emisijskih dozvola. Do 2024. godine organizovane su odvojene aukcije za stacionarne instalacije i avijaciju. Dozvole u okviru ETS2 biće aukcionisane od 2028. godine.

Član 18 Uredbe o aukcionisanju propisuje da operateri, operateri vazduhoplova, investicione firme, kreditne institucije, poslovna udruženja ETS operatera, javni organi ili državni subjekti koji kontrolišu ETS operatere imaju pravo da učestvuju u aukcijama, pod uslovom da ispunjavaju uslove iz člana 19 Uredbe o aukcionisanju: plaćanje naknade, posjedovanje računa u Registru Unije, nominovanog bankovnog računa i ispunjavanje finansijskih uslova.

Svaka država učesnica imenuje svog aukcionara (bilo privatno ili javno tijelo) koji je zadužen za prodaju lotova emisijskih dozvola u ime države članice EU koja ga imenuje, u skladu sa utvrđenim aukcionim kalendarom, i prima prihode koji se zatim isplaćuju državi članici koja ga imenuje, kako je definisano u Poglavlju V Uredbe o aukcionisanju. U skladu sa EU ETS Direktivom, član 24 Uredbe o aukcionisanju propisuje da je Evropska investiciona banka (EIB) aukcionar za Fond za inovacije, Fond za modernizaciju i Instrument za oporavak i otpornost (RRF), dok je Evropska komisija aukcionar za Socijalni klimatski fond.

Zajednička platforma za aukcionisanje (EEX, regulisano tržište ovlašćeno u skladu sa zakonodavstvom EU o finansijskim tržištima) imenovana je od strane država učesnica EU ETS-a, nakon zajedničkog postupka javne nabavke, kako je navedeno u članu 26 Uredbe o aukcionisanju. Moguće je i imenovanje alternativnih (opt-out) aukcionih platformi u skladu sa Poglavljem VIII Uredbe o aukcionisanju. Platforme za aukcionisanje su obavezne da izvještavaju nadležne organe i ESMA-u u skladu sa članom 34 Uredbe o aukcionisanju i moraju prijaviti sumnje na zloupotrebu tržišta nadležnim organima, Evropskoj komisiji i ESMA-i, kako je propisano članom 47 Uredbe o aukcionisanju.

Primarno tržište, koje se sastoji od aukcionisanja na platformi, predstavlja prvi događaj kada se emisijske dozvole uvode na tržište. Sve naredne transakcije koje uključuju spot, fjučers, opcije i terminske ugovore, bilo na berzi ili van berze, čine sekundarno tržište.

b) Registar i platforma za aukcije u Crnoj Gori

Član 49 Zakona o klimatskim promjenama propisuje obavezu Ministarstva da uspostavi Registar u kojem se evidentiraju dodjela emisijskih dozvola, njihova predaja, prenos, poništavanje i povlačenje. Registar se vodi u elektronskoj formi kao jedinstvena baza podataka. Ministarstvo propisuje detaljan sadržaj i način vođenja Registra. Član 45(14) Zakona o klimatskim promjenama takođe ovlašćuje Vladu da propiše način vođenja registra dodijeljenih emisijskih dozvola.

Član 9 Uredbe o ETS-u 08/20 određuje Eko-fond kao registar emisijskih dozvola i propisuje sadržaj registra i pravila njegovog korišćenja. Novi nacrt Uredbe o ETS-u – koji još nije usvojen – sadrži poglavlje o funkcionisanju Registra emisijskih dozvola, koji Ministarstvo vodi u elektronskoj formi kao Excel tabelu. On sadrži jednostavna pravila za vođenje nacionalnog registra kao privremenog rješenja do pristupanja Evropskoj uniji.

Zbog male veličine nacionalnog ETS-a i kratkog perioda do planiranog pristupanja Evropskoj uniji, Crna Gora je odlučila da ne investira u razvoj elektronskog registra kompatibilnog sa Registrom Unije kako bi se uštedjeli finansijski resursi, kadrovski kapaciteti i vrijeme.

Nacionalni pravni okvir nije usklađen i ne prenosi Uredbu o Registru Unije zbog male veličine nacionalnog ETS-a. Iako će Uredba o Registru Unije postati direktno primjenjiva po pristupanju Evropskoj uniji, Crna Gora mora izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama kako bi se obezbijedila takva direktna primjenjivost. Pored toga, prije pristupanja, Ministarstvo mora da usvoji podzakonski akt kojim se uređuju nacionalne sprovedbene mjere kako bi se obezbijedio pristup i funkcionisanje u skladu sa Registrom Unije.

Član 45 Zakona o klimatskim promjenama uređuje aukcionisanje dozvola za stacionarne instalacije, koje sprovodi komisija na osnovu javnog poziva Ministarstva ekologije. Član 46 Zakona o klimatskim promjenama uređuje aukcije emisijskih dozvola za operatere vazduhoplova.

Metod sprovođenja aukcije za dodjelu emisijskih dozvola i minimalna cijena emisijskih dozvola propisuju se od strane Vlade.

Član 69, u vezi sa članom 101 Zakona o klimatskim promjenama, obavezuje Ministarstvo da Evropskoj komisiji podnese izvještaj o sprovođenju aukcija od momenta pristupanja Evropskoj uniji.

U skladu sa članom 3 Uredbe o ETS-u 08/20, Vlada uspostavlja komisiju koja nadgleda sprovođenje procesa aukcionisanja za dodjelu emisijskih kredita. Komisija donosi odluku o broju i cijeni emisijskih kredita za svako pojedinačno postrojenje na osnovu zahtjeva koje podnose operateri postrojenja.

Novi nacrt Uredbe o ETS-u, koji još nije usvojen, propisuje uspostavljanje aukcione platforme kao opciju, a ne kao obavezu. Međutim, sadrži posebno poglavlje koje uređuje aukcionisanje emisijskih dozvola u nacionalnom ETS-u. Propisuje obavezu komisije da donese pravila

aukcionisanja neophodna za sprovođenje aukcija za dodjelu emisijskih dozvola, uključujući najmanje: prijem i registraciju ponuđača, veličinu lotova i postupke i formate nadmetanja.

Slično kao i za registar, zbog male veličine tržišta, Crna Gora je odlučila da ne investira u uspostavljanje elektronske platforme prije pristupanja Evropskoj uniji, iako takva mogućnost postoji u nacionalnom pravnom okviru.

Nacionalni pravni okvir nije usklađen i ne prenosi Uredbu o aukcionisanju zbog male veličine nacionalnog ETS-a. Iako će Uredba o aukcionisanju postati direktno primjenjiva po pristupanju Evropskoj uniji, Crna Gora mora izmijeniti Zakon o klimatskim promjenama kako bi se obezbijedila takva direktna primjenjivost.

Pored toga, prije pristupanja, Ministarstvo mora da usvoji podzakonski akt kojim se uređuju nacionalne sprovedbene mjere kako bi se obezbijedio pristup i funkcionisanje u skladu sa Uredbom o aukcionisanju.

Prilog II: Zakonodavne procedure u Crnoj Gori

Usvajanje i izmjene primarnog i sekundarnog zakonodavstva koje treba uzeti u obzir prilikom definisanja vremenskog okvira za aktivnosti radi obezbjeđenja potpune transpozicije EU ETS acquis-a

Tabela 1: Usvajanje i izmjene primarnog zakonodavstva

Faza	Korak	Opis (uključujući izmjene)	Nadležni organ	Vremenski okvir
Izrada nacрта	Priprema nacрта	Nacrt zakona/izmjena uključujući obrazloženje, procjenu regulatornog uticaja (RIA), fiskalni efekat i EU tabelu usklađenosti	Predlagač (Ministarstvo, poslanik)	1–6+ mjeseci (zakoni); 2–8 sedmica (izmjene)
	Interna priprema	Radne grupe i početna koordinacija	Radne grupe	Paralelno
Javne konsultacije	Konsultacije sa zainteresovanim stranama	Obavezne za nove zakone; često se ukidaju ili skraćuju za izmjene	Ministarstvo	≥20 dana ili 0 ako su ukinute
Procjena uticaja	RIA	Obavezna za nove zakone; često pojednostavljena/ukinuta za izmjene	Ministarstvo	≤21 dan (mišljenje Ministarstva finansija)
Međuministarske konsultacije	Dostavljanje mišljenja	Sve relevantne institucije su konsultovane; primjenjuje se pravilo „bez prigovora” (prećutno odobrenje)	Sekretarijat za zakonodavstvo; Ministarstvo finansija, pravde, sektorska ministarstva...	≤14 dana
		Dodatne procjene – nisu uvijek potrebne, samo ako se ocijeni da nacrt nije dovoljnog kvaliteta ili ako se pojave druga otvorena pitanja.	CPL (korupcija), SPSD (strateške politike), usklađenost sa EU	CPL: ≤14 dana; SPSD: ≤4 dana
Podnošenje Vladi	Formalno podnošenje	Formalno podnošenje kompletnog dosijea	Ministarstvo	≥15 dana prije sjednice
Vlada	Razmatranje i usvajanje	Vlada usvaja nacrt zakona / izmjene ili ga vraća na doradu	Vlada	1–4 nedelje
Parlamentarna procedura	Odbori	Razmatranje, izmjene i davanje mišljenja	Parlamentarni odbor	Varira (sedmice – mjeseci)
	Plenarna sjednica	Glasanje u plenumu	Poslanici	Bez fiksnog roka
	Hitna procedura	Često se koristi za amandmane		1 dan moguće
Proglašenje	Ukaz predsjednika	Proglašenje ili vraćanje Skupštini	Predsjednik Crne Gore	≤7 dana (3 dana hitno)

Objavljivanje	Službeni list Crne Gore	Obavezno		Odmah
Stupanje na snagu	Pravno dejstvo	Standardno pravilo		≥8 dana nakon objavljivanja

Tabela 2: Ukupno trajanje procedure za zakone

Tip procedure	Ukupno trajanje (uobičajeno)
Redovna procedura	~3 do 9 mjeseci (može se produžiti u zavisnosti od političke i parlamentarne dinamike)
Složene/sistemske zakone	6–12 mjeseci ili više
Hitna procedura –	1 dan do nekoliko sedmica
Minimalni proceduralni rok (uz maksimalno skraćene rokove)	~2–3 mjeseca

Tabela 3: Usvajanje i izmjene podzakonskih akata od strane Vlade

Faza	Korak	Opis (uklj. izmjene)	Odgovorna institucija	Rok
Izrada	Priprema	Nacrt uredbe/odluke ili izmjene	Ministarstvo ili Generalni sekretarijat	Sedmice
Meduministarske konsultacije	Dostavljanje mišljenja	Mišljenja su obavezna; primjenjuje se pravilo bez prigovora (prećutno odobrenje)	Relevantna ministarstva; Ministarstvo finansija (u slučaju fiskalnih uticaja)	≤14 dana
Podnošenje Vladi	Formalno podnošenje	Dostavljanje kompletnog dosijea Vladi	Ministarstvo	≥7 dana prije sjednice
Usvajanje od strane Vlade	Usvajanje na sjednici Vlade	Donošenje uredbe/izmjene	Vlada	1–3 sedmice
Objavljivanje	Službeni list Crne Gore	Obavezno objavljivanje		Odmah
Stupanje na snagu	Pravno dejstvo	Standardno pravila		≥8 dana

Tabela 4: Ukupno trajanje procedure za podzakonske akte koje usvaja Vlada

Tip	Uobičajeno trajanje
Standardna uredba/odluka	1–2 mjeseca
Izmjena podzakonskog akta	2 - 6 nedelja
Hitna (fast-track) uredba	2–4 nedelje

Tabela 5: Donošenje i izmjene podzakonskih akata od strane ministarstava i agencija

Faza	Korak	Opis (uključujući izmjene)	Rok
Izrada	Priprema pravilnika	inistarstvo / agencija izrađuje pravilnik ili izmjene	Weeks (faster for amendments)
Mišljenja	Obavezne provjere (pravilo bez prigovora / prećutno odobrenje)	Sekretarijat (pravna usklađenost)	≤14 dana
		Ministarstvo finansija (u slučaju fiskalnih obaveza)	
		Ostala ministarstva / agencije (ako je međusektorski)	
Usvajanje	Odobrenje ministra –	Usvajanje od strane ministra/agencije	Nekoliko dana
Publication	Službeni list Crne Gore	Obavezno	Odmah
Stupanje na snagu	Pravno dejstvo	Standardno pravilo	≥8 dana

Tabela 6: Ukupno trajanje procedure za podzakonske akte koje usvajaju ministarstva i agencije

Tip	Uobičajeno trajanje
Standardni pravilnik	3–6 nedelja
Izmjene pravilnika	2–4 nedelje
Složeni tehnički pravilnik	1–2 mjeseca
Hitni provedbeni pravilnik	~2–3 nedelje

Tabela 7: Uporedni pregled rokova

Tip akta –	Donosilac	Minimalno trajanje	Uobičajeno trajanje	Ključne prepreke
Zakon	Parlament	~2–3 mjeseca	3–9 mjeseci	Parlament, konsultacije
Podzakonski akt Vlade –	Vlada	~3–4 nedelje	1–2 mjeseca	Međuministarska mišljenja
Pravilnik ministarstva	Ministarstvo/agencija	~2–3 nedelje	1–2 mjeseca	Tehnička koordinacija

Prilog III: Spisak referenci i pravnih akata

Zakonodavstvo EU ETS-a

- Direktiva 2003/87/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta o uspostavljanju sistema trgovine emisijskim jedinicama gasova sa efektom staklene bašte u Evropskoj uniji;
- Direktiva (EU) 2023/959 Evropskog parlamenta i Savjeta o izmjeni Direktive 2003/87/EZ;
- Uredba (EU) 2023/956 o uspostavljanju Mehanizma za prilagođavanje ugljenika na granicama (CBAM);
- Uredba (EU) 2024/795 i drugi relevantni propisi Evropske unije koji uređuju funkcionisanje EU ETS-a.

Propisi za praćenje, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju (MRVA)

- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2018/2066 o praćenju i izvještavanju o emisijama gasova sa efektom staklene bašte;
- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2018/2067 o verifikaciji podataka i akreditaciji verifikatora;
- Uredba (EU) 2015/757 o praćenju, izvještavanju i verifikaciji emisija iz pomorskog saobraćaja;
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2917;
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2849;
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2776;
- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2023/2449;
- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2016/1928;
- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2023/2599;
- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2023/2297;
- Implementirajuća odluka Komisije (EU) 2023/2895;
- Implementirajuća odluka Komisije (EU) 2024/411;
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2025/927;
- Uredba (EZ) br. 765/2008 o akreditaciji i nadzoru tržišta.

Besplatna dodjela emisijskih jedinica

- Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/331;
- Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2019/1842;
- Implementirajuća Komisije (EU) 2023/2441;
- Delegirana odluka Komisije (EU) 2019/708.

Aukcije i Registar Unije

- Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/2830;
- Delegirana uredba Komisije (EU) 2019/1122.

Finansijski mehanizmi Evropske unije

- Inovacioni fond;
- Modernizacioni fond;
- Socijalni klimatski fond;
- Instrument za oporavak i otpornost (Recovery and Resilience Facility – RRF).

Nacionalni propisi Crne Gore

- Zakon o klimatskim promjenama („Službeni list Crne Gore“, br. 149/2025 i 70/26);
- Zakon o industrijskim emisijama ("Službeni list Crne Gore", br. 017/19, 003/23, 034/24, 084/24);
- Pravilnik o sadržaju plana i metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte iz stacionarnih postrojenja, vazduhoplova i za regulisane subjekte ("Službeni list Crne Gore", br. 021/26 od 19.02.2026, 037/26 od 17.03.2026);
- Pravilnik o obrascu dozvole za emisiju gasova sa efektom staklene bašte i načinu vođenja evidencije ("Službeni list Crne Gore", br. 021/26 od 19.02.2026);
- Pravilnik o načinu izvještavanja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte ("Službeni list Crne Gore", br. 021/26 od 19.02.2026);
- Pravilnik o kriterijumima i načinu verifikovanja podataka o emisijama gasova sa efektom staklene bašte, sadržaju i obrascu izvještaja o verifikaciji („Službeni list Crne Gore“, br. 021/2026);
- Pravilnik o bližim uslovima koje u pogledu kadra i opreme treba da ispunjava pravno lice koje vrši verifikaciju izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte („Službeni list Crne Gore“, br. 021/2026);
- Pravilnik o metodologiji praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte i drugih relevantnih podataka iz brodova, upravljanju i kontroli podataka, sadržaju i izradi planova praćenja, izvještaja o emisijama i dokumenta o usklađenosti ("Službeni list Crne Gore", br. 092/26 od 30.06.2026);
- Pravilnik o načinu ocjene planova praćenja i verifikacije izvještaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte iz brodova ("Službeni list Crne Gore", br. 091/26 od 29.06.2026);
- Uredba o aktivnostima koje emituju gasove sa efektom staklene bašte za koje se izdaje dozvola za emisiju gasova sa efektom staklene bašte („Službeni list Crne Gore“, br. 08/2020).